

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
PEDAGOGICKÁ FAKULTA
Katedra českého jazyka a literatury

**PROBLEMATIKA KONFRONTACE FRAZÉMŮ
V PŘEKLADOVÉ LITERATUŘE**

diplomová práce

Autorka diplomové práce: Věra Walterová

Vedoucí diplomové práce : PhDr. Milena Nosková

České Budějovice 2007

Anotace

Problematika konfrontace frazémů v překladové literatuře

Frazémy jsou součástí lexikologie, tedy nauky o slovní zásobě. Ustálená spojení frazeologické povahy se vyskytují ve všech vrstvách národního jazyka. Tato diplomová práce pojednává o vymezení termínu frazém, jeho historii, různém pojetí, klasifikaci a současném rozvoji. Praktická část spočívá v porovnání anglických idiomů v díle J. K. Rowling – Harry Potter and the Philosopher's Stone s užitím českých ekvivalentů v překladu Vladimíra Medka. Zvláště se zaměřuje na způsob překladu frazému, zda byl frazém přeložen frazémem, běžnou lexikální jednotkou nebo nebyl přeložen vůbec.

Annotation

Problem of idiom confrontation in translation literature, Dissertation

Idioms are part of lexicology, theory of language. Idiomatic set expressions we can find in every sphere of national language. This dissertation treats of definition of idiom, its history, different theories, classification and present progress of these phraseological combinations. Practical part consists in confrontation of english idioms in a book by J. K. Rowling – Harry Potter and the Philosopher's Stone with the usage of czech equivalents in translation by Vladimír Medek. It is specialized in the method of idiom translation, which means if the idiom was translated into the idiom or into the common lexical unit or if the idiom was not translated at all.

Děkuji PhDr. Mileně Noskové za odborné vedení této diplomové práce, za cenné rady a podnětné připomínky, za trpělivost a čas, který mi věnovala. Dále děkuji všem, kteří mi byli při mém snažení jakkoli nápomocni.

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma *Problematika konfrontace frazémů v překladové literatuře* vypracovala samostatně, na základě vlastních zjištění, a že jsem použila pouze pramenů, které cituji a uvádím v příloženém seznamu literatury.

V Českých Budějovicích 20. dubna 2007

.....
Věra Walterová

OBSAH

0	ÚVOD	6
1	VYMEZENÍ FRAZEOLOGIE	7
1.1.	Pojem frazeologie.....	7
1.2.	Historie frazeologie.....	7
1.3.	Základní jednotka frazeologie.....	8
1.4.	Klasifikace frazémů.....	9
1.5.	Literatura zabývající se frazeologií.....	14
1.6.	Dynamika frazeologie.....	16
1.7.	Frazém v angličtině.....	18
2	PROBLEMATIKA PŘEKLADU	22
2.1.	Základní teorie překladu.....	22
2.2.	Překládání frazémů.....	24
3	ZKOUMANÉ LITERÁRNÍ DÍLO	26
3.1.	Joanne Kathleen Rowlingová.....	26
3.2.	Vladimír Medek.....	27
3.3.	Harry Potter a Kámen mudrců.....	28
4	ROZBOR FRAZÉMŮ	30
4.1.	Postup při rozboru.....	30
4.2.	Frazém přeložený frazémem.....	31
4.3.	Lexikální jednotka přeložená frazémem.....	49
4.4.	Frazém přeložený lexikální jednotkou.....	58
5	GRAFICKÉ A TABULKOVÉ ZNÁZORNĚNÍ VÝSLEDKŮ ROZBORU	60
5.1.	Způsob překladu frazémů.....	60
5.2.	Úplná a částečná ekvivalentnost.....	61
6	ZÁVĚR	64
7	PRAMENY A POUŽITÁ LITERATURA	66

0 ÚVOD

Frazeologie je součástí každého národního jazyka a setkáváme se s ní jak v psané, tak v mluvené podobě. Má svou specifickou formu a užívání frazémů obohacuje vyjadřování mluvčího, dodává výpovědi expresivitu. Jistý problém ovšem přináší pro překladatele, neboť u něj nejde pouze o dokonalou znalost výchozího a cílového jazyka, ale také o zvolení takových jazykových prostředků, aby byl zachován stejný ráz celého díla.

Užívání frazémů v běžné mluvě může odhalit úroveň znalosti jazyka, vyspělost jazykové kultury mluvčího a schopnosti zapojit často i zastaralá přísloví a rčení do současné komunikace. V dnešní době jsme mnohdy svědky toho, že kvalita jazykového projevu zejména u mladých lidí upadá. Jedním z důvodů je skutečnost, že klesá obliba čtení knížek, jež rozšiřuje slovní zásobu. I proto jsem si pro svou práci vybrala knihu určenou zejména mládeži. Svou pozornost zaměřím nejen na četnost výskytu frazémů, ale hlavně si budu všimnout způsobu překladu frazémů a představení jich českým čtenářům.

Vymezení pojmu frazém se věnovala celá řada lingvistů. Také tato práce pojednává o obecných poznatcích frazeologie, o definici frazému a porovnání různých pohledů z odborných publikací a také nastínění současného stavu a rozvoje užívání frazémů. V praktické části bych chtěla rozdělit způsoby překladu frazémů, konkrétně zda frazém byl přeložen frazémem, lexikální jednotkou a nebo zda běžná lexikální jednotka byla do češtiny přeložena frazémem. Budu si všimnout také užití úplných a částečných ekvivalentů. Výsledky rozboru poté pro názornost shrnu v grafech a tabulkách.

Frazémy mají v češtině své místo už od pradávna a zobrazují nejen životní moudrost a zkušenosti, ale poukazují na lidskou obrazotvornost a hru se slovy, z níž lze vyčíst nejen vývoj jazyka, ale také vývoj mentality lidí. Výrazně obohacují jazyk a mezilidskou komunikaci, na níž stojí vzájemné poznávání lidí celého světa.

1 VYMEZENÍ FRAZEOLOGIE

1.1. Pojem frazeologie

Frazeologie je samostatná jazyková poddisciplína, která je součástí lexikologie. Zaměřuje se na studium svérázných jazykových jednotek, tj. frazémů, které jsou sémanticky nerozložitelné. Je to poměrně nová disciplína, její teoretický rozvoj spadá do 2. poloviny 20. století. Důvodem zájmu o tuto část lexikologie je především zvýšený zájem o lidový a mluvený jazyk, ve kterém se frazeologické výrazy hojně vyskytují. Zahrnuje několik desítek tisíc výrazů a z funkčního hlediska patří jak k jazykovému centru slovní zásoby, tak k periférii. V podstatě lze říci, že spadá do všech rovin jazyka.

1.2. Historie frazeologie

Frazeologie patří k novějším disciplínám, jejíž teoretický rozvoj spadá do doby po 2. světové válce. Přesto její kořeny sahají do mnohem starší historie, neboť část dnes širě chápané frazeologie byla dostupná a sbíraná již odedávna. Jedná se zejména o přísloví, která byla známá již ze starého Egypta a Řecka a pro jejichž rozvoj byl podnět a vzor na začátku 16. století kniha *Adagio* od Erasma Rotterdamského. Z českých autorů nesmím opomenout díla jako *Moudrost starých Čechů* (1631) od Jana Amose Komenského a z doby národního obrození sbírka *Mudrosloví národu slovanského v příslovích* (1852) od Františka Ladislava Čelakovského. Pojetí přísloví bývalo ale v dřívější době velmi široké a nepřesné a pod tento pojem byla neprávem řazena i spousta frazémů nevětných, která se například objevují ještě ve Flajšhansových *Českých příslovích* z let 1911 až 1915.

Některé frazémy bychom našli již v Jungmannově *Slovníku česko-německém* z roku 1835. Ale již v 19. století se objevuje snaha osamostatnění frazeologie a vznikají zvláštní příručky. Jedná se o publikaci *Versuch einer böhmischen Phraseologie* (J. M. Sychra, 1821 – 1822) nebo *Česká fraseologie* (J. Šach, 1862 a v roce 1864 vydává stejnojmennou knihu F. Šebek). Tyto práce ale spíše soustřeďovaly svou pozornost na správné užití slov a nezabývaly se podstatou frazeologie jako takovou. Za první sbírku v dnešním smyslu chápání pojetí frazeologie se považuje již zmiňované Čelakovského *Mudrosloví*, konkrétně jeho připojená sbírka prstonárodních českých pořekadel. Zde se pořekadlem rozumí to, co později dostalo název rčení a dnes běžně užívaný pojem frazém a idiom. Frazémy tvoří v podstatě pětinu celého *Mudrosloví*. Od té doby jedinou zásadní a dodnes užívanou příručku obsahující i sbírku přirovnání

sestavil až ve 20. století Jan Zaorálek pod názvem *Lidová rčení* (1947). Nejkomplexnějším dílem pro současnou frazeologii je právem považován čtyřdílný *Slovník české frazeologie a idiomatiky*, o kterém se zmíním později.

1.3. Základní jednotka frazeologie

Stejně jako celkové pojetí frazeologie každý lingvista chápe poněkud odlišně, setkáváme se tedy i s různými pohledy na základní jednotku frazeologie. Existuje tudíž několik výrazů, například frazém, idiom, frazeologický obrat nebo frazeologismus, jež vyjadřují ve své podstatě velmi podobné skutečnosti.

Bečka ve své *České stylistice* (1992) označuje za základní jednotku frazeologie tzv. frazeologický obrat. Jedná se o složené pojmenování, které považujeme za pojmenovací jednotku. Vzniká ustálením pojmenovávacího aktu a tvoří ve slovní zásobě zvláštní oddíl. Slova v těchto obratech se na sebe váží sémanticky. Významová samostatnost jednotlivých slov v obratu je značně oslabená nebo zcela narušená. Neplatí to však vždycky. Někdy si jedno ze slov, označované jako základní slovo, ponechá svůj přímý vztah k označovanému jevu a jen u slov původních se oslabuje nebo ztrácí významová samostatnost.

Příruční mluvnice češtiny (1995) operuje s termínem frazém, jež charakterizuje touto definicí: „Frazém je ustálená kombinace alespoň dvou slovních forem, která má celistvý význam (zpravidla nerozložitelný na významy jednotlivých složek) a jejímž charakteristickým rysem je, že minimálně jeden z jejích komponentů je v dané funkci omezen pouze na tuto kombinaci (popřípadě na několik málo dalších).“ K typickým znakům frazémů, i když ne zcela nutným, patří metaforičnost a expresivnost, což je zřejmé na příkladech jako *udělat díru do světa*, *lézt někomu krkem*. Ve frazémeh se také často setkáme s lexikálními i gramatickými archaismy (např. *kout pikle*, *nemít kouska rozumu*) a je také možné se setkat s monokolokabilními prvky, tj. takové prvky, které se vyskytují jen v konkrétním frazému, ale nikoli samostatně v jazyce (např. *mít pré*, *honit bycha*). Nepracuje se zde jen s termínem frazém, ale setkáváme se zde i s označením idiom. Rozdíl mezi těmito dvěma pojmy je vysvětlen na úrovni významové a výrazové stránky jazyka, kdy frazém označuje výrazovou, formální stránku a idiom stránku významovou. Upouští se od užívání slova idiom ve významu „nepřeložitelný frazeologismus“.

Hauser (1980) zase hovoří o frazeologickém pojmenování neboli frazeologismu, které vymezuje jako víceslovné pojmenování ustálené s přeneseným významem.

Vytyčuje ustálenost a nezaměnitelnost slovního obsazení jako základní podmínky frazeologismů. Význam celého frazeologismu nelze vyvodit z dílčích významů složek, neboť slova v něm ztrácejí svůj původní význam a nabývají významu vázaného na frazeologismus. V literatuře není pojetí frazeologismů jednotné. V úzkém pojetí se za frazeologismus považuje jen spojení s celkovým přeneseným významem, např. *tvrdý oříšek* ve smyslu problém. Široké pojetí ale k frazeologii řadí všechna víceslovná pojmenování, čímž se rozumí i sousloví, slovesné vazby a také frazeologismy větné, tudíž úsloví, přísloví, pořekadla, aforismy a okřídlená slova.

V *České lexikologii* (1985) za jednotku frazeologie Čermák uvádí frazém a idiom. Rozdíl mezi frazémem a idiomem chápe veskrze stejně, jak se uvádí v *Příruční mluvnici češtiny* (1996). Tedy že frazém vyjadřuje formální stránku slova a idiom je chápán v rovině sémantické. Objevuje se zde definice, že frazém a idiom je ustálené a reprodukovatelné spojení prvků (zvláště slov), jehož význam je z části nebo zcela neodvoditelný z významu složek. Jak autor sám uvádí, toto vymezení však nevyhovuje všem typům frazémů. Z toho vyplývá, jak obtížné je vlastně definování frazému. Pro úplnost však uvádím rovněž z Čermáka, že idiom a frazém je jedinečné spojení minimálně dvou prvků, z nichž některý, popřípadě žádný, nefunguje stejným způsobem v jiném spojení, popř. se vyskytuje pouze ve výrazu jediném.

1.4. Klasifikace frazémů

Frazémy lze klasifikovat z různých hledisek. Tak jako každý lingvista chápe trochu odlišně pojem frazém, tak se setkáme u každého z nich s vlastním pojetím členění frazeologických jednotek.

Jak jsem již výše zmínila, lingvista Hauser (1980) rozlišuje úzké a široké pojetí frazeologismů. Podle jeho členění vynikne jejich povaha a funkce.

1. Podle rozsahu frazeologizace vytyčuje spojení:

- a) **s jedním frazeologickým členem** - spojení typu „*vlčí mák*“. Frazeologizovaným členem je určující přídavné jméno *vlčí* a má jiný význam než ve spojení, např. *vlčí kožešina*, kde znamená příslušnost ke slovu *vlk*. V tomto výrazu značí divokost, nepěstovanost. V podstatě se jedná o odborný termín, tato spojení najdeme v různých vědních oborech, např. zdravotnictví: *černý kašel*, *slepé střevo*, *mléčné zuby*. Neterminologické jednotky dodávají vyjádření osobitý příznak: *krátký rozum*, *děravá paměť*, *železné zdraví*. Tento typ je také velmi

rozšířen mezi vlastními názvy: *Rudé moře, Černé moře, Tichý oceán*. Přechod mezi frazeologickými a nefrazeologickými spojeními tvoří pojmenování, kde je odlišný význam přídavného jména dán antonymem: *bílá – černá káva, vysoký – nízký tlak, lehká – těžká atletika*.

- b) frazeologizovaná jako celek** - spojení typu „*bílá vrána*“, „*ukázat paty*“. Celistvost výrazu tkví v tom, že pro něj existuje jednoslovný ekvivalent: *bílá vrána = výjimka, ukázat paty = utéci*. Jako celek se chápou i při překládání do cizího jazyka. Mnoho mluvčích motivaci výrazu obvykle vůbec nezná. Opět se toto spojení objevuje v termínech botanických (*pastuší tobolka, vrání oko, zlatý déšť*), zoologických (*paví oko, hadí hlava*) a astronomických (*Mléčná dráha, Velký vůz*). Jako neterminologická spojení mají často expresivní příznak (*pěkný ptáček, husí kůže, modrá krev*)

2. Podle slovně druhové příslušnosti

- a) klíčového slova** - za klíčové slovo se považuje slovo určované. Podle toho dělíme frazeologické jednotky na substantivní (*psí víno, kočičí stříbro*), adjektivní (*zelený jako sedma, mazaný všemi mastmi*) či slovesné (*dělat cavyky, hrát komedii*). Slovesné frazeologismy se někdy nazývají rčení nebo úsloví a v jazykové komunikaci jsou velmi hojné a mají velký význam.
- b) ekvivalentu** - frazeologismy se třídí podle smyslu, např. *zatnout zuby = mlčet, krev a mléko = zdravý*. Podle toho rozlišujeme frazeologismy substantivní (*jablko sváru*), adjektivní (*ani ryba, ani rak, pod psa, na jedno brdo*), slovesné (*jít na ruku, pustit k vodě, lovit v kalných vodách*), příslovečné (*do morku kostí, prašit jako uhoď, z jedné vody na čisto*), předložkové (*ve světle, na poli*), částicové (*na neštěstí*) a citoslovečné (*čert to vem*).

3. Strukturní třídění vycházející z jazykových typů částí frazeologismu

- a) předložkové pády** jmen jako nejmenší frazeologická jednotka. Význam je ale jiný než paradigmatický. Tzn. *návod v kostce* = stručný návod, nikoli uvnitř v kostce.
- b) frazeologismy přirovnávací** jsou velmi časté. Přirovnání se připojuje hned k substantivu (*den jako ze zlata, kluk jako buk*), k adjektivu (*červený jako rak, bledý jako stěna*) i ke slovesu (*mlčí jako hrob, mluví jako kniha*). Jedná se

o frazeologická přirovnání, tedy ustálená s přeneseným významem, nikoli o přirovnání aktuální, volná.

c) syntaktické vztahy - podle nich a větné platnosti určujícího členu rozdělujeme frazeologismy:

- koordinační: *krev a mléko, za hory a doly, zuby nehty*
- determinační:
 - přívlastkové: *krokodýlí slzy, prašivá ovce, pekelný stroj*
 - předmětné: *prolomit ledy, přijít o krk, malovat čerta na zeď*
 - příslovečné: *obrátit na ruby, píchat do vosího hnízda, táhnout za jeden provaz*

d) větná povaha - forma výpovědi je větná, ale má povahu pojmenování. Je ekvivalentem pro jednotlivé slovo či slovní spojení. Např. *oči mu lezou z důlků* = diví se. Podobně *je ruka v rukávě, teče mu do bot, hoří mu půda pod nohama*.

4. Podle citových příznaků

a) neutrální: *přidat do kroku, krok za krokem*

b) expresivní: *házet flintu do žita, poradit se s Vaňkem*

- ráz eufemistický: *odejít na věčnost, rozloučit se se životem*
- ráz dysfemistický: *mlít pantem, být pod drnem*

5. Podle stylistického dělení

a) neutrální: *husí kůže, tvrdý oříšek, jde mi to k duhu*

b) příznakové:

- hovorové: *koukat jako výr, dát na frak, nestát za babku*
- knižní: *obrátit v prach a popel, stříci jako zřítelnicí oka*
- publicistické: *dát zelenou, poprat se s problémem, dát prostor*

6. Podle původu

a) domácí - své kořeny mívají v mluvě lidové, zejména nářeční (*mít hlavu v pejru, sušit hubu, nestát za starou bačkoru*) a slangové (*dávat majzla, zahrnout kramle, vzít roha*).

b) cizí - čerpají zejména z antické mytologie a historie (*jablko sváru, Ariadnino klubko, Buridanův osel*) a z bible (*solný sloup, číst levity, babylonská věž*).

Mezi frazeologismy v širším slova smyslu řadíme podle Hausera rčení, pořekadla, přísloví, pranostiky a okřídlená slova. Slovesné a větné frazeologismy se někdy sbližují i s jinými ustálenými větnými obraty, které však nemají pojmenovávací funkci. I když jsou si vzájemně velmi blízké, lze u nich vytknout jejich specifické rysy a užití.

Rčení, úsloví jsou takové frazeologismy, jejichž klíčovým slovem je sloveso. Lze je také uvádět v různé formě klíčového slovesa, mohou mít podobu infinitivní (*mluvit do větru, dělat z komára velblouda, vzít vítr z plachet*). Některá rčení mají ale jen svou ustálenou větnou podobu a v infinitivní podobě neexistují (*jde to jako na drátkách, teče mu voda do bot, uhodila kosa na kámen*). Rčení se ale vždy začleňuje do projevu a podle kontextu se mluvnicky mění.

Pořekadla na rozdíl od rčení mají stálou neměnnou podobu, i když je pravda, že hranice mezi větnými rčeními a pořekadly nejsou vždy příliš výrazné. Pořekadla jsou situační průpovědi nebo charakterizují osoby. Často mívají i veršovanou podobu (*Dočkej času, jako husa klasu. Jak k dílu, tak k jídlu. I mistr tesař se utne*).

Přísloví jsou krátké průpovědi vyznačující se mravním, etickým naučením. Mají smysl samy v sobě a není třeba k nim udávat kontext. Obsah přísloví platí za všech okolností, proto je slovesný tvar v přísloví atemporální (*Jaký pán, takový krám. Vrána k vráně sedá, rovný rovného si hledá. Kdo se směje naposledy, ten se směje nejlépe*).

Pranostiky se od přísloví liší tou skutečností, že podávají zkušenosti o přírodních jevech, nejčastěji o počasí (*Lucie noci upije, ale dne nepřidá. Medardova kápě čtyřicet dní kape. Zelené Vánoce, bílé Velikonoce*).

Okřídlená slova neboli živá slova jsou výpovědi historických osob, spisovatelů nebo literárních postav, které se váží k určité konkrétní situaci. Užívá se jich především v doslovné citaci, často též v původním jazyce v situacích podobných nebo původní situaci něčím připomínajících. V původním jazyce se uvádí *Alea iacta est. Veni, vidi, vici. Heureka!*. V překladu se citují *A přece se točí! Být či nebýt?*

J. V. Bečka (viz Pokorný, 1991) zohledňuje při dělení frazémů kritérium podle funkce a okolnosti vzniku a rozlišuje tři typy frazeologismů:

- a) **intenzifikační frazeologismy**, v nichž určující člen zesiluje význam slova základního (*lije jako z konve, usedavě plakat*)
- b) **konkretizační frazeologismy**, které označují skutečnost metaforou nebo metonymií a které konkretizují nějaký abstraktní jev (*bojovat proti větrným mlýnům, být pátým kolem u vozu*)

- c) **verbalizační**, slovesné frazeologismy, kdy je abstraktní substantivum uvedeno do dějového vztahu (*upadnout do rozpaků, uvést v pokušení*).

Ruský lingvista V. V. Vinogradov (viz Pokorný, 1991) rozčlenil frazeologické jednotky podle vztahu mezi věcnými významy složek a jejich celostním významem:

- a) **frazeologická spojení**, což jsou volná spojení slov, ale obsahují slova s volným i frazeologicky vázaným významem. Druhá část spojení může být nahrazena jiným výrazem (např. *svraštit – svraštit čelo*, ale i *svraštit tvář*).
- b) **frazeologické celky**, jejichž členy mají svůj prvotní význam, ale jako celek je to spojení obrazné, takže jejich význam je přenesený (např. *dostat se z bláta do louže = nijak zvlášť si nepomocť*).
- c) **frazeologické srůsty**, kdy se jedná o pevná spojení a o absolutní neoddělitelnost členů. Tyto srůsty jsou těžko přeložitelné, neboť alespoň jeden z členů neexistuje v jazyce samotně (např. *jít k duhu, zlomit ve dvě, kýho výra*).

František Čermák (1985) se podrobně zabýval strukturní klasifikací frazeologizmů a rozdělil frazémy do čtyř skupin:

1. Lexikální frazémy a idiomy – jde o jednoslovné lexémy, často to mohou být složeniny a vyskytují se především u podstatných jmen a příslovci, dále pak u přídavných jmen a sloves.
 - Podstatná jména – *budižkničemu, strašpytel, držgrešle*
 - Přídavná jména – *světoborný, svěhlavý, novopečeny*
 - Slovesa – *blahořečit, zadostiučinit, předsevzít si*
 - Příslovce – *horempádem, cobydup, jaksepatří*

2. Kolokační frazémy a idiomy – jedná se o taková slovní spojení z několika slov, která ještě sama o sobě netvoří větu. Těchto frazémů je nejširší oblast a lze je dále dělit podle slovnědruhové příslušnosti jejich členů.
 - Sloveso + podstatné jméno – *tlouct špačky, chytat lelky*
 - Přídavné + podstatné jméno – *zlatý důl, černá hodinka*
 - Sloveso + přídavné jméno – *kápnout božskou, oplatit někomu stejnou*
 - Sloveso + příslovce – *přijít zkrátka, dopadnout bledě*
 - Příslovce + přídavné jméno – *neblaze proslulý, andělsky trpělivý*

- Podstatné + podstatné jméno – *jablko sváru, roh hojnosti*
 - Sloveso + sloveso – *umět se narodit, dát se poddat*
 - Přídavné + přídavné jméno – *nemastný neslaný, staří mladí*
 - Příslovce + příslovce – *široko daleko, kolem dokola*
3. Propoziční a polypropoziční monosubjektové frazémy a idiomy – jsou to frazémy, idiomy, které už samy vytvářejí promluvu, propozici.
- Propoziční – *Ani kuře zadarmo nehrabe. Za zeptání nic nedáš.*
 - Polypropoziční – *Jak si kdo ustele, tak si lehne. Nech to koňovi, ten má větší hlavu.*
4. Polypropoziční intersubjektové frazémy a idiomy – jedná se o takové frazémy, které jsou vytvářeny kombinací alespoň dvou propozic a vztahují se v komunikaci také alespoň ke dvěma mluvčím. Existuje také několik typů:
- korelované pozdravy: *Na shledanou! – Na shledanou!, Pozdrav pámbu! – Dejž to pámbu!*
 - zdvořilostní fráze: *Děkuji! – Není zač., Promiňte. – Nic se nestalo.*
 - kontaktní formule: *Jak se vede? – Dobře, děkuji., To je pan Nový. – Těší mě.*
 - žertovné reakce a repliky: *Proč? – Pro slepičí kvoč., Já mám hlad. – Tak si ho hlad’.*
 - intersubjektové anekdoty a hádanky: *Víš jaký je rozdíl mezi ...? – Ne. Jaký?*

1.5. Literatura zabývající se frazeologií

Teoretické publikace

Jak jsem již výše zmínila, frazeologie je součástí lexikologie, a tudíž o ní pojednává každá lexikologická publikace. Každý jazykovědec má na určitou problematiku jiný náhled, a proto se mohou poznatky o frazeologii vyskytovat v různých pojetích. Z těch základních naučných knih bych uvedla *Příruční mluvnici češtiny* (1995), která poskytuje přehledný výčet frazémů, vysvětluje jejich podstatu a pro čtenáře je zpracována velmi přehledně a jasně. Stejně tak můžeme čerpat ze Šmilauerovy *Nauky o českém jazyku* (1972), z Hauserovy *Nauky o slovní zásobě* (1980) a nebo z Čechové *Češtiny – řeč a jazyk* (2000). Tyto publikace poskytují

dostatek informací, aby i laik získal odborné znalosti z frazeologie. Jako učební materiál slouží Pokorného skripta *Úvod do české lexikologie* (1991). Všechny uvedené tituly uvádí dostatečné množství příkladů, které umožňují lepší pochopení dané problematiky.

Nejvíce propracovaná frazeologie a idiomatika je v *České lexikologii* (1985) od autorů Čermáka a Filipce. Z toho Josef Filipce se podílel na oddílu Lexikologie a již zmiňovaná frazeologie a idiomatika je zásluhou Františka Čermáka. Jedná se o vůbec první původní pokus o vědecké zpracování tohoto úseku jazykovědy. Celá kniha má spíše přísně vědecký ráz a na laiky může tudíž působit jako nesrozumitelná a složitá publikace. Čermák nám nabízí detailní pohled do teorie frazeologie a poskytuje dostatečný jazykový materiál k demonstraci a osvětlení dané problematiky.

Slovníky

Slovníky většinou podávají seznam frazémů, nebo určité frazémy vysvětlují, nabízejí různé synonymické ekvivalenty. Frazémy vyhledáváme podle slovníkového hesla, jímž je především určující slovo ve slovním spojení, zejména se objevují podstatná jména. Takovýmto slovníkem je například publikace od Jaroslava Zaorálka *Lidová rčení* (1947), jak z názvu vyplývá, autor se zaměřil na jednu oblast frazémů. Rčení jsou řazena abecedně, někdy do skupin podle významu. Jsou zde také uvedeny prameny, odkud autor rčení čerpal. V závěru kniha obsahuje kromě literatury a seznamu zkratk také stručný slovníček neobvyklých výrazů.

Dále můžeme jmenovat *Slovník synonym a frazeologismů* (1992), který uspořádal J. V. Bečka. Jedná se ale spíše o stručnější dílo, pokud se zaměříme jen na oddíl frazeologie. Bečka třídí frazeologismy dle svého hlediska abecedně, podává pouze seznam frazémů, nevysvětluje jejich význam.

Poněkud jiný druh slovníku sestavil Jindřich Pokorný, název jeho knihy sám označuje, čemu se autor v díle věnuje – *Zakopaný pes aneb O tom, jak, proč a kde vznikla některá slova, jména, rčení, úsloví, pořekadla a přísloví* (1976). Autor barvitě vypráví příběhy o vzniku všech uvedených frazémů, uvádí historické i biblické příběhy způsobem, který zaujme i mladší čtenáře. Příběhy jsou řazeny abecedně podle určujícího slova, na konci knihy jsou pro čtenáře uvedeny vysvětlivky a výslovnost cizích jmen a neznámých pojmů. Pro rychlé hledání je zde obsažen obsahový rejstřík. V podobném duchu se nesou i další publikace: *Proč se říká? 1., 2.* (Stanislava Kovářová, 1994, 1996) a *Co to je, když se řekne ...* (Olga Spalová, 1968).

Za nejobsáhlejší je považován čtyřdílný *Slovník české frazeologie a idiomatiky* (1983, 1988, 1994), který je též velmi cenný i pro překladatele, neboť uvádí i cizojazyčné ekvivalenty většiny heslových frazémů ve čtyřech světových jazycích: v ruštině, angličtině, němčině a francouzštině. Věnuje se všem oblastem frazeologie, první svazek přirovnání, druhý výrazům neslovesným, třetí a čtvrtý zahrnuje výrazy slovesné.

1.6. Dynamika frazeologie

Frazeologie není uzavřená disciplína a vyvíjí se stejně tak jako celá slovní zásoba. To znamená, že některé frazeologické výrazy upadají v zapomnění a naopak vznikají nové, aktuální. Dynamikou a kulturní frazeologií v současné komunikaci se podrobně zabývala Marie Čechová ve svých článkách v časopise *Naše řeč* (1986, 1993). Já ve své práci nabízím shrnutí těchto dvou odborných příspěvků.

Užívání frazémů odráží různé vývojové etapy, kterými prochází celá společnost. Ve frazeologii se odráží nejen feudální poměry (*Panská láska po zajících skáče*) a práce venkovského lidu (*Na sv. Řehoře šelma sedlák, který neoře*), ale také buržoazní éra (*přijít na buben*). Odráží se v ní i technický pokrok (*jet na plný plyn*).

Některé archaické nebo neobvyklé podoby frazémů jsou oblíbené jen díky své rytmizované a rýmované formě, archaismy se zachovávají, aby se neporušil rytmus a rým (*jména hloupých na všech sloupích*). U mládeže se vyskytují frazémové obměny, které vznikají z potřeby vtipně aktualizovat (*Mluvíti stříbro, mlčeti – nedostatečná*). Dospělejší mládež má smysl i pro jazykovou hru, takže se setkáváme nejčastěji s četnými obměnami přirovnání (*je nenápadnej jako sáně v létě*).

Častá je také výměna složek frazémů, která vede k sémantickým aktualizacím celého spojení (*není důležité se zúčastnit, ale vyhrát*), obvykle vedou k úplnému obrácení jeho smyslu, místo druhé části se uvede její protiklad (*Víc hlav, víc nesmyslů. Sportem k trvalé invaliditě*). Existují i obměny žertovné (*Není na světě člověk ten, aby ukradl všechno všem*). Aktualizovat frazém je možné také kontaminací, což znamená směšování nebo křížení dvou frazeologických jednotek takovým způsobem, že z každé frazeologické jednotky se uplatní jen jedna část. Tato směšování bývají záměrná, ale může se jednat i o omyl mluvčího (*Kdo jinému jámu kopá, až se ucho utrhne*). Mezi mládeží je také častá úprava daného spojení *Kdo jinému jámu kopá, sám do ní sám*. Jindy se setkáváme s pořekadlem nebo s příslovím obsahujícím

aktualizovaný dovětek, který ztrácí smysl frazému (*Práce šlechtí člověka, ale ničí tělo. Co můžeš udělat dnes, neodkládej na zítřek, pozitří je taky den. Čistota půl zdraví, špina celý.*) Některé frazeologické aktualizace natolik zobecňují, že se automatizují a vytvářejí samostatné, nejen formální, ale i sémantické obměny původních frazémů. Aktualizace tak může podněcovat vývoj ve frazeologii. Ale ne každá aktualizace vede k vývojovému pohybu. Většina jich je příležitostná a zůstává v jednotlivých promluvách a v úzu jednotlivých mluvčích. Vlastní frazeologii mohou mít i různé kolektivy, ta ale může být pro nezúčastněné nesrozumitelná. Dříve byla oblíbená výpověď *nejsme žádná ořezávátka* ve smyslu jsme skvělí, dnes se např. pro osoby, které jsou „in“ a „super“, na nejmenované základní škole užívá termín *jsi MP3*. Různé frazeologické odlišnosti jsou příznačné zejména pro sportovní mluvu (*jít na bednu* = umístit se do 3. místa, *je to na ručník* = téměř prohraný zápas, v podstatě klidně můžeme jít do šaten). Své frazémy mají i jednotlivé rodiny (*Kdo pozdě chodí, nežere*).

V poslední době dochází ke zvýšenému užívání citátových frazémů latinských, a to jak antického, tak křesťanského původu. Nejčastěji se objevují obraty neslovesné, krátké jmenné nebo předložkové. Např. *de facto* (ve skutečnosti), *ex post* (dodatečně), *summa summarum* (celkem úhrnně, ale i ve významu zkratka a dobře), *corpus delicti* (předmět doličný). Setkáme se i s francouzskými obraty *par excellence* (především, v pravém slova smyslu, ale i ve významu vynikající), *a propos* (mimočodem), *faux pas* (společenské nedopatření). Vedle nepřeložených citátových frazémů, které se uvádí v původním jazyce, ale s českou výslovností, roste i obliba antických obrazných vyjádření (*překročit Rubikon* – učinit závažné rozhodnutí, *přetnout gordický uzel* – vyřešit neřešitelný, těžký problém). Do běžného vyjadřování se dostává také spousta obratů z křesťanské frazeologie (*Má Kristova léta, Ty jsi mi ale nevěřící Tomáš*).

V posledních letech u nás vzrůstá vliv především angličtiny. Už vedle všeobecně známých spojení, jako *fair play* (poctivá, čestná hra), *happy end* (šťastný konec), se objevují výrazy nové, které se ale rychle vžívají do povědomí mluvčích: *who is who* (kdo je kdo, podle pravidelně vydávané publikace o významných osobnostech), *poker-faced* (neproniknutelný výraz hráče pokeru, dnes i přetvářka), *last but not least* (v neposlední řadě), *overtime* (nastavený čas ve sportu), *take it easy* (nic si z toho nedělej), *don't worry* (nedělej si starosti). Vedle módnosti vedou k užívání anglicismů i důvody ekonomické. Třeba slovo *boom* nahradí několikaslovné spojení prudký vzrůst zájmu. Vliv angličtiny lze pozorovat i v konverzační etiketě, zejména při omluvě se české *promiň* nahrazuje anglickým *sorry*, většinou u mládeže se setkáme s českou

slangovou odvozeninou *soráč*. Ve snaze po odlišnosti se užívají i hybridní spojení jako *Vo co go?*, kde byl nahrazen český výraz *jde* anglickým ekvivalentem *go*. Stejně tak ve výpovědi *To jsem si zaspíkovala* – anglické sloveso *speak* (mluvit) dostalo zdokonavující předponu *za-* a příponu sloves 3. třídy, minulého času, 1. osoby čísla jednotného. Anglický vliv se projevuje i v doslovně přeložených anglických idiomech: *take a bus*, což překládáme jako jet autobusem, ale doslovný překlad by zněl vzít si autobus.

Ne všichni mluvčí jsou na stejné inteligenční rovině a někdy dochází při užívání frazémů k nedorozumění. Je to způsobeno tím, že ne všichni dobře znají latinu, neznají hlouběji řeckou mytologii ani křesťanské učení, které ke vzniku kulturní frazeologie podstatně přispěly. Proto by mluvčí, pokud do své mluvy zařazuje frazémy, měl brát na vědomí, zda adresát danému výrazu rozumí, popřípadě by mohl frazeologické spojení doplnit českým ekvivalentem a tím předejít možnému nepochopení podstaty celé výpovědi.

1.7. Frazém v angličtině

Stejně jako se v češtině setkáme s výrazem ustálená spojení, i angličtina má svá tzv. set expressions. V podstatě by se dalo říct, že českému pojmu frazém odpovídá anglický ekvivalent idiom, který je podle *Oxford Advanced Learner's Dictionary* (2000) definován jako „skupina slov, jejíž význam je odlišný od významu jednotlivých slov“. Např. idiom *let the cat out of the bag* by v doslovném překladu znamenalo vypustit kočku z tašky, ale protože celé spojení je bráno jako idiomatičké, překládá se jako nechtěně prozradit tajemství.

Set expressions se dají třídit do několika skupin a také podle několika lingvistů. Nejprve se budu věnovat klasifikaci, kterou ve svém díle uvádí Ronald Carter (1996). Rozčlenil ustálená spojení takto:

1. Idiomy

- a) **nepřevratitelné dvojčleny** – jsou v angličtině velmi používané a objevují se v různých strukturách. Rozlišují se podle slovnědruhové příslušnosti: podstatná jména (*step by step, event after event, brother and sister*), přídavná jména (*black and white, dead or alive*), zájmena (*he or she, this and that*), číslovky (*one by one, in twos and threes*), slovesa (*give and take, live or die*),

příslovce (*sooner or later, here and there, up and down*) a předložky (*in and out, over and over*). Mohou se však také třídit podle druhu spojovacího výrazu mezi dvěma členy: spojky (*and – here and there, gin and tonics, mother and father, or – he or she, sooner or later, more or less*), předložky (*by – one by one, after – evening after evening, to – face to face, from – to – from time to time*). Objevuje se aliterace (*fauna and flora, spick and span, this and that*), synonyma (*hymn and prayer, shadow and vapour*) a antonyma (*yes or no, good and evil*).

b) úplné idiomy

- frázová slovesa – jsou doménou angličtiny a pro většinu studentů tohoto jazyka jsou vsutku tvrdým oříškem. Jedná se o spojení slovesa s předložkou, význam celku je zpravidla neodvoditelný. Ne všechna frázová slovesa ale řadíme k idiomatickým. Takové spojení slovesa a předložky, z jehož struktury lze vyrozumět význam, za idiom nepovažujeme. Např.: *to look for something* do češtiny přeložíme jako hledat, pokud spojení rozložíme na dívat se po něčem, dojdeme k samému významu. Ale např.: *to run up a bill* znamená dlužit někomu spoustu peněz, což z doslovného překladu „běžet vzhůru účet“ nevydedukujeme.
- idiomatické doplnění slovesa – např. *to rain cats and dogs*, což znamená hustě pršet a nikoli že prší kočky a psi. Sloveso si zachovává svůj význam, ale jeho doplnění, zpřesnění, rozvíjení zapřičiňuje metaforu a nelze doslovně přeložit. Stejně jako *to be in the doghouse* neznamena být v psí boudě, ale že je někdo na nás rozzloben, neboť jsme provedli něco špatného.

c) **semi-idiomy** – idiomatický je jen jeden člen celého spojení, který celku dodává přenesený význam. Např.: *a fat salary*, což v překladu znamená tučný plat. Jak je vidět i v češtině má tento výraz metaforický význam.

2. Přísloví – lze definovat stejně jako v češtině, tedy jako krátké a výstižné spojení, které poskytuje praktické rady o životě, morální pravdu. Jako příklad bych uvedla *A watched pot never boils*. Význam tohoto přísloví by se dalo vysvětlit, že i když na něco dychtivě čekáme, třeba důležitý telefon, nic neuspíšime, když telefonní přístroj budeme hypnotizovat pohledem. Doslovný překlad by mohl znít, že vodu v hrnci nepřivedeme k varu pouhým pohledem.

3. tzv. stock phrases – jedná se o mluvené fráze, které mají svůj význam pouze v daném kontextu. Typické je třeba *Have a nice day! You're welcome*. Může se jednat třeba i o fráze z televizních pořadů, které se staly populární. Jako příklad bych třeba uvedla frázi z kresleného seriálu Southpark: *Oh my God! They killed Kenny! You bastards!*
4. tzv. catchphrases – což v překladu znamená populární fráze, která je spojena s politikem nebo řečníkem, který tutu frázi užil a díky němuž se stala známou. Např. *Are you sitting comfortably? Then I'll begin*.
5. aluze/citace – aluze v podstatě znamená výrok, který na něco odkazuje nepřímo. Autor zde jako příklad uvádí *We are not amused*, což bez kontextu, který v tomto případě chybí, může být nic neříkající, neboť nevíme v jaké situaci byla tato věta použita. Oproti tomu citace by měla vždy být uvedena s autorem, ale některé citáty časem zlidověly a užívají se i bez udání autora. Citace lze použít i z knihy, jako příklad zde cituji Shakespeara „*Frailty, thy name is woman*.“ (Křehkosti, tvé jméno je žena.)
6. idiomatická přirovnání – opět lze srovnat s českým přirovnáním. Jako příklad anglického přirovnání uvádím *as old as the hills*, doslovně staré jako hory. Přirovnání mají svou ustálenou formu, velmi často se pro srovnání užívají výrazy jako *as – as, like, as if, as though* a podobně.
7. diskurzivní výrazy
 - a) **sociální formule/klišé** – jedná se o výpovědi, které užíváme obzvláště v konverzaci velmi často. Třeba větu *How do you do?* bychom mohli považovat za určitý pozdrav, zdvořilostí otázku, která otevírá konverzaci.
 - b) **spojovací struktury** – k těmto výrazům můžeme řadit takové jako *once upon a time*, což odpovídá českému, většinou pohádkovému spojení – bylo nebylo. Nebo *to conclude*, které by mohlo být považováno za ekvivalent k českému – závěrem, abych shrnul.
 - c) **stylistické formule** – užívají se většinou ve formální komunikaci, příkladem mohou být například ustálené fráze z obchodní korespondence (*I look forward to your early reply* – Těším se na Vaši brzkou odpověď) nebo zahajovací formule mluvených projevů (*My lords, ladies and gentlemen* – ve volnějším překladu Vážené dámy a pánové).

Idiomy můžeme dělit také podle funkčního hlediska, to znamená, jaký slovní druh celé spojení ve větě zaujímá:

- podstatné jméno – hlavní slovo celého idiomu je podstatné jméno (*lord and master* – pán domu, hlava rodiny, *ships that pass in the night* – někdo, koho neznáte velmi dobře, viděli jste ho jen jednou).
- přídavné jméno – většinou se jedná o přirovnání (*as good as gold* – hodný jako andílek, *red as a cherry* – rudý jako třešeň).
- sloveso – *put one's best foot forward* – vykročit správnou nohou, *take advantage* – využít příležitosti, *to see how the land lies* – zjistit jak se věci mají.
- příslovce – vždy jsou ve funkci příslovečného určení způsobu. *From head to foot* – od hlavy k patě, *once in a blue moon* – jednou za uherský rok, *before one can say Jack Robinson* – než bys řekl švec.
- předložka – nejčastěji mají formu předložka + podstatné jméno + předložka. *In the course of* – během, *in consequence of* – v důsledku čeho, *by reason of* – z důvodu, *on the ground of* – na poli čeho.
- spojka – *as long as* – pokud, *on the other hand* – na druhou stranu
- citoslovce – často ve formě zvolací věty. *Well, I never!* – vyjadřuje překvapení. *Bless one's soul! God bless you!* – K čertu!, Sakra!

I v angličtině se setkáme s idiomatickou synonymií. Tento pojem znamená, že k jednomu významu, např. modrý, můžeme použít vícero přirovnání, tudíž se běžně užívá modrý jako chrpa, modrý jako pomněnka. Pro ilustraci zde uvedu i anglický příklad, např. starý – *as old as the hills*, *as old as Methuselah*. V překladu se užívá spojení být starý jako Metuzalém nebo velmi starý.

Anglické idiomy můžeme najít v každém výkladovém anglickém slovníku, např. *Macmillan English Dictionary (2002)* nebo *Oxford Advanced Learner's Dictionary (2000)*, ale existuje řada slovníků, které se specializují jen na tuto oblast lexikologie, např. *Dictionary of English Idioms* (Longman, 1979, Oxford, 1993, Penguin, 1986), a nebo se zaměřují obzvláště na přísloví – *Dictionary of Proverbs* (Penguin, 1983).

2 PROBLEMATIKA PŘEKladu

2.1. Základní teorie překlada

K českým předním lingvistům zabývající se teorií překlada beze sporu patří Jiří Levý (1998). Ten zcela právem uvádí, že překladaatel by měl znát jazyk, ze kterého překlada, jazyk, do kterého překlada, a rozhodně by měl být seznámen s věrným obsahem překladaaného textu.

Levý (1998) ve svém díle cituje také známého polského teoretika překlada Zenona Klemensiewiczze, jež překlada vymezuje takto: „Originál je třeba chápat jako systém a nikoli jako souhrn elementů, jako organický celek a nikoli jako mechanické seskupení elementů. Úkolem překladaatelovým není reprodukovat, a tím méně přetvářet elementy a struktury originálu, nýbrž vystihnout jejich funkci a užít místo nich elementy a struktury vlastního jazyka, které by v míře co největší mohli být jejich substituty a ekvivalenty stejně vhodnými a účinnými.“

Umění překlada tedy nesouvisí s co nejpřesnějším a nejvěrnějším překladaem, ale mnohem důležitější a cennější je schopnost překladaatele, aby užil takové slovní ekvivalenty, které plně vystihnou význam a smysl původního sdělení a přitom užije takových jazykových jednotek, které v domácím jazyce působí přirozeně a přitom výstižně a zároveň zachovává uměleckou hodnotu překladaaného materiálu. Musí ale umět rozlišit, které elementy jsou závazné, invariabilní, a které jsou nezávazné, variabilní, neboť vždy musí být zachována původní myšlenka díla.

Jak už jsem zmínila, nutným předpokladem úspěšné překladaatelské práce je důkladná znalost výchozího i cílového jazyka. Překladaatel by se měl ale také orientovat v reáliích země, ve které dílo vzniklo, znát sociálně kulturní podmínky doby a prostředí, ve kterém se děj odehrává. Neznalost historických souvislostí může při překlada zapříčinit obtížné situace, při jejichž řešení se projeví zručnost překladaatele. Někdy mohou být reálie v uvedeném díle cizímu čtenáři natolik neznámé, že to zcela znemožní porozumění textu.

Při překlada také musíme brát zřetel na to, o jaký typ jazyka jde, co je pro oba jazyky společné a co je odlišuje. Angličtina i čeština patří do indoevropské jazykové rodiny a oba jazyky se vyvinuly z praindoevropštiny, ze společného prajazyka.

Přestože ale mezi těmito jazyky zůstaly mnohé shody, zejména ve slovních základech nejstarších slov, jejich dnešní podoba je odlišná:

- z genealogického hlediska angličtina patří mezi germánské jazyky a čeština mezi jazyky slovanské.
- z hlediska morfologického řadíme češtinu mezi jazyky flexivní, to znamená, že jednotlivé tvary slov tvoříme přidáním jedné koncovky, která vyjadřuje více mluvnických kategorií. Angličtina je ale jazyk analytický, koncovky pro tvoření různých tvarů skoro neužívá a pro označení mluvnických kategorií používá předložky, osobní zájmena, členy a někdy jsou tvary sloves či přídavných jmen vyjadřovány opisem.
- z pohledu syntaxe je čeština jazyk syntetický, což znamená, že k vyjadřování syntaktických vztahů užívá afixy. Kdežto angličtina je jazyk analytický, takže vztahy ve větě vyplývají z pořadí slov ve větě, tedy ze slovosledu a nebo jsou označovány pomocnými slovy.

Překladačský proces využívá různých metod a postupů. Jako základních se uvádí těchto sedm postupů, kterými můžeme řešit nedostatek přímých jazykových ekvivalentů v cílovém jazyce:

- transkripce – přepis více či méně adaptovaný úzu cílového jazyka, popř. transliterace, což znamená přepis jinou abecedou, přičemž dochází ke zvukovému zkreslení.
- kalk – ponechání stejné struktury výrazu, doslovný překlad (*potflower* = hrnková květina).
- substituce – nahrazení jednoho jazykového prostředku jiným, ekvivalentním (např. substantiva osobním zájmenem a obráceně).
- transpozice – nutné gramatické změny v důsledku odlišného jazykového systému.
- modulace – změna hlediska (*brown paper* = balicí papír).
- ekvivalence – použití stylistických a strukturních prostředků odlišných od originálu, například v oblasti expresivity (*my sweet girl* = děvenka).

- adaptace – substituce situace popsané v originále jinou, adekvátní situací, např. pokud neexistuje v cílovém jazyce ekvivalent přísloví, slovní hříčky.

Při překládání literárního díla se někdy stane, že se vyskytne situace, kdy v cílovém jazyce neexistuje odpovídající výraz. Potom se tedy musí hledat výraz jiný, což se děje právě za pomoci výše uvedených postupů. Zároveň se ale překladatel musí držet zásady, že není nutné zachovat jednotlivé jazykové prvky, ale význam jako celek. Důležité je také funkční hledisko, to znamená, že i v cílovém jazyce musíme hledat takové prvky, které mohou plnit stejnou funkci.

Při samotném překladu Jiří Levý (1998) rozlišuje tři fáze překladatelovy práce: pochopení, interpretaci a přestylování předlohy. Na autora v tomto směru nejsou kladeny žádné zvláštní požadavky, kromě chápání skutečnosti, které zobrazuje, u překladatele je základem pochopení uměleckého díla, které tlumočí. Lze tedy říct, že v první fázi své práce je překladatel především čtenářem. Jeho úkolem je dále předat text čtenáři v cílovém jazyce tak, aby nebyla zkreslena zobrazená skutečnost a aby byla zachována literární a jazyková kvalita díla. Před samotným překladem je nutné dílo poznat důkladněji, než při běžné četbě. Poté následuje pochopení uměleckých celků (postav, jejich vztahy, prostředí děje, ideový záměr autora). Překladatel musí poznat všechny tyto skutečnosti a rekonstruovat jejich obraz pro čtenáře. Pro vznik kvalitního překladu je velmi důležité přestylovat předlohu, ve které už byla daná skutečnost jistým způsobem umělecky stylizována. Při překladu se jedná hlavně o stylizaci jazykovou.

2.2. Překládání frazémů

Frazémy jsou nedílnou součástí každého jazyka, a proto se v literárních textech hojně vyskytují. Překládání frazeologie ovšem přináší řadu problémů a zároveň vypovídá o zručnosti překladatele. „*Při překladu frazeologismu jde totiž často o to, nikoli překládat, nýbrž dosazovat, substituovat to, co se v dané situaci v daném jazyce říká.*“ (Kufnerová, 1994).

Základem je nepřekládat frazém podle jeho jednotlivých částí, ale nahrazovat jej jako jeden celek frazémem jiným, domácím. Vždy se hledá takový obrat, který má stejný význam, namísto doslovného překladu. Frazeologie jako součást lexika je specifická a rozdílná v každém jazyce a shody mezi různými jazyky existují spíše

v oblasti významu či situací, ke kterým se frazeologismy vztahují. I toto je nutné při překládání zohlednit.

Jedná se o velmi dynamickou oblast slovní zásoby, a proto mohou nastat problémy vzhledem k době vzniku překládaného textu i jeho prostředí. Kufnerová (1994) popisuje frazeologii takto: *„Frazeologie je tou oblastí nominace, tj. oblastí vytváření pojmenování pro věci, jevy, situace, která užívá jednotky větší než slovo, víceslovné, vícekomponentové. K tomu přistupuje ta okolnost, že frazeologické útvary neslouží pouze neutrálnímu pojmenování určité skutečnosti či situace, nýbrž jsou výrazně zaměřeny na subjektivní hodnocení, jehož podstatou je údiv, překvapení. Frazeologické útvary tak mohou ve zhuštěné podobě zachytit názor, postoj a současně jej mohou vtipně komentovat.“*

S frazémy může překladatel pracovat různými způsoby. Standardním postupem je nahrazení anglického frazému českým frazémem se stejným nebo alespoň blízkým významem. Nejprve tedy musíme vymezit jádro významu, myšlenku daného slovního spojení a hledat takové, které v češtině tento význam naplňuje. Jiný postup spočívá v tom, že překladatel užije frazém v místě, kde v původním textu nebyl. Jedná se většinou o taková slovní spojení, ve kterých převládá jejich metaforičnost nad expresivitou. V některých případech nahrazuje frazém stylisticky neutrální jazykovou jednotku, proto když se překladatel rozhodne pro jeho užití, měl by zachovat také co nejmenší míru expresivity. Neměl by se totiž měnit stylistický ráz celého díla ani jeho části, to znamená expresivitu nezvyšovat, ale ani nesnižovat. Někdy se naopak stane, že překladatel původní frazém přeloží běžnou lexikální jednotkou nebo idiomatické spojení zkrátka vynechá.

Frazémy jsou velmi nestabilní částí slovní zásoby, rychle zevšedňují a jejich proměnlivý charakter může překladatelům působit problémy

3 ZKOUMANÉ LITERÁRNÍ DÍLO

Než přistoupím k samotnému rozboru frazémů, pokládám za důležité seznámení s autorkou knihy, jejím překladatelem a nastínění prostředí a příběhu, o kterém kniha pojednává.

3.1. Joanne Kathleen Rowlingová

Narodila se 31. 7. 1965 v Chipping Sodbury v Anglii. Poprvé na sebe upozornila už v šesti letech, kdy napsala povídku o králíčkovi Rabbittovi, který měl spalničky. Od raného dětství se zajímala o literaturu, ráda četla např. C. S. Lewise nebo Jane Austenovou. Byla sběratelkou prastarých jmen. Studovala francouzštinu a filologii a během studia strávila rok v Paříži jako asistentka učitele. Později pracovala jako úřednice a sekretářka v Manchesteru, ale práce ji příliš nebavila. O poledních pauzách psala v kavárnách a při jedné večerní cestě vlakem jí v mysli náhle vytanula podoba Harryho Pottera. V Portugalsku působila jako učitelka angličtiny a zpracovávala konkrétní podobu příběhu. Počátkem roku 1994 vyprávěla své sestře o Harry Potterovi, která jí byla nadšena. Joanne na tom byla finančně špatně, ale i přesto dokončila svou knihu. Rukopis rozeslala několika nakladatelstvím. Přijala místo učitelky francouzštiny. Její literární agent Christopher Little našel pro její knihu nakladatelství Bloomsbury a v únoru 1997 poskytla nadace Scottish Arts Council Rowlingové nejvyšší dotované stipendium pro dětské autory, 8000 liber. Už v červnu téhož roku v Anglii vyšel první díl o Harry Potterovi – *Harry Potter and the Philosopher's Stone (Harry Potter a Kámen mudrců)*.

Postavy z knihy jsou inspirované skutečnými lidmi, které autorka poznala během svého života. Jméno Potter je vzpomínka na přítele z dětství, Iana Pottera, se kterým si se sestrou hráli na kouzelníky a který měl nevyčerpatelnou zásobu bláznivých nápadů. Postava Hermiony je do jisté míry jejím autoportrétem, protože jak autorka sama prozradila, byla „zarputilá malá šprtka“. Rona Weasleyho v určitých věcech nápadně připomíná Joannin kamarád Sean Harris, který svým spolužačkám o poledních přestávkách vyprávěl příběhy.

V červenci 1998 vyšel v Anglii další díl – *Harry Potter and the Chamber of Secrets (Harry Potter a Tajemná komnata)*. Přesně rok po vydání druhého románu na Britských ostrovech vyšel *Harry Potter and the Prisoner of Azkaban (Harry Potter a Vězeň z Azkabanu)*. V červenci 1999 se stala jedinečná událost v historii amerického

knižního trhu. Knihy o Harry Potterovi se usadily na prvních třech místech prestižního žebříčku bestsellerů deníku *The New York Times*. Stejná situace se opakovala v Holandsku, Francii, Německu, Norsku a Švédsku. Nepatrný úspěch byl zaznamenán v Turecku. Vlažně byl Harry Potter přijat ve Finsku, Itálii a Španělsku. Společnost Warner Brothers koupila filmová práva na první dvě knihy ze série. Rowlingová si předem vyhradila, aby byl natočen hraný film a aby jí byl předložen scénář ke schválení.

Začátkem roku 2000 se Joanne dostala na 24. místo žebříčku nejlépe placených osobností světa. Celosvětový prodej prvních tří svazků, které byly přeloženy do 35 jazyků, byl v březnu 2000 odhadován na 35 milionů výtisků, jen v Německu prodej přesáhl jeden milion kusů. Rowlingová byla tudíž považována za třetí nejbohatší ženu ve Velké Británii. V Anglii a zároveň v USA vyšel v červenci 2000 *Harry Potter and the Goblet of Fire* (*Harry Potter a Ohnivý pohár*). V srpnu byl Daniel Radcliff vybrán pro ztvárnění role hlavního hrdiny. V roce 2003 byl dokončen další díl – *Harry Potter and the Order of the Phoenix* (*Harry Potter a Fénixův řád*) a o dva roky později spatřil světlo světa prozatím poslední svazek – *Harry Potter and the Half-Blooded Prince* (*Harry Potter a Princ dvojí krve*). Sama Rowlingová prohlašuje, že celkem napíše sedm knih o slavném kouzelnickém učni. Poslední kniha prozatím nebyla dokončena. Do dnešního dne byly zfilmovány první čtyři díly.

V České republice všechny knihy vydalo nakladatelství Albatros – první a druhý díl v roce 2000, další dva svazky následovaly v roce 2001, potom v roce 2004 a 2005. O překlad celého souboru knih se postarali bratři Medkové. Vladimír Medek přeložil většinu dílů, s výjimkou třetí knihy, kterou českým čtenářům do mateřštiny převedl Pavel Medek.

3.2. Vladimír Medek

Narodil se 11. 5. 1940 v Pardubicích a vystudoval Vysokou školu ekonomickou, obor zahraniční obchod. Mezi jeho záliby patří sklo (pracoval ve Skloexportu Liberec, Sklounionu a Crystalexu Nový Bor), literatura, letní a zimní turistika, vaření. Dva roky pobýval na Kubě a pět let žil ve Španělsku. V letech 1962 – 1972 byl vyloučen z KSČ, byl propuštěn ze zaměstnání a měl zákaz publikace vlastní tvorby a překladů. Zálibu našel v science fiction, nechápe ji jako uzavřenou enklávu, ale jako organickou součást literatury. Píše vše, co sám rád čte. Jeho dílo není zaměřeno pouze na sci-fi. Z jeho vlastní tvorby uvádím např.: verše Orfeus ze země džezu, pohádka O hodináři Filipovi

a skřítku Hodinářčkoví, Bronzová planeta – Roubíčkovo řešení, povídková sbírka Krev na Maltézském náměstí. Některé povídky vyšly časopisecky.

Rozhodně nesmím opomenout jeho rozsáhlou překladatelskou činnost. Ze španělštiny přeložil některá díla autorů, jako např.: Donoso (*Korunovace*), Domeco (*Šest problémů pro dona Isidora Parodiho*), Cortazar (*Nebe peklo ráj*), Marquez (*Sto roků samoty, Dvanáct povídek o poutnících, O lásce a jiných běsech, Žít, abych mohl vyprávět*), Vargas Llosa (*Zelený dům, Válka na konci světa, Pantaleón a jeho ženská rota*), Fuentes (*Aura, Starý Yankee*) a nebo Lezama Lima (*Noc na ostrově*). Také se věnuje překladům z angličtiny a sem mohu zahrnout autory jako např.: L. Durrell (*Alexandrijský kvartet*), Kinsley Amis (*Starší partáci*), Sheckley (*Desátá oběť*). Nejvíce se dostal do povědomí zejména mládeže překladem pěti dílů Harryho Pottera od J. K. Rowlingové.

3.3. Harry Potter a Kámen mudrců

Kniha, ve které našlo zalíbení několik milionů čtenářů. Autorka nás seznamuje se zcela novým kouzelnickým světem, školou čar a kouzel, která už svým názvem – Bradavice – upoutá pozornost. Zajímavé je prolínání světa kouzel se světem lidským. Nejsilnějším prvkem jsou ovšem hrdinové celé knihy a příběh sám.

Poznáváme Harryho Pottera, který žije u svých příbuzných, protože rodiče mu zemřeli. Harry neví nic o tom, že jeho rodiče byli kouzelníci a že je zabil zlý Voldemort, neboť mu stáli v cestě. On jediný přežil a jako památku na Voldemorta má nachovou jizvu na čele. Kouzelnický svět ale o chlapce nechce přijít, a tak se Harry dostává do Bradavic a poznává část své minulosti a hlavně potkává nové kamarády. Je to především Ron Weasley, zrzavý chlapec, který stojí ve stínu svých starších bratrů, ale který je naprosto věrný kamarád. Dále je to Hermiona Grangerová, snaživá a pilná žákyně, která svou horlivostí připomíná „malou šprtku“. Ale i přesto se s Harrym a Ronem velmi skamarádí a svými znalostmi většinou pomůže. Spolu potom bojují proti zlu, Voldemortovi, který se do světa kouzel opět vrátil a chce zabít Harryho a především získat Kámen mudrců, který by mu zajistil nesmrtelnost.

Příběh je podáván jasně, vtipně a především svým dobrodružstvím upoutá pozornost nejen mladých čtenářů. Díky překladatelskému umu pana Medka se setkáváme s výrazy jako je Nebelvír, Zmijozel, Havraspár nebo Mrzimor, což jsou koleje celé bradavické školy. Bravurní je také popis famfrpálu, míčová hra uvedená se všemi potřebnými detaily, takže člověk si ji v reálu dost dobře dokáže představit

(stejně tak i díky filmovému zpracování celé knihy). Čtenář jasně rozlišuje dobro a zlo, jež je na konci příběhu potrestáno, a může s úsměvem na rtech zavřít knihu, že vše dobře dopadlo, a zároveň se těšit na další setkání s hrdiny, kteří se také během četby stali jeho dobrými známými.

4 ROZBOR FRAZÉMŮ

4.1. Postup při rozboru

Cílem mé práce je konfrontace anglicko-českých frazémů v překladové literatuře. Zvolila jsem si dílo od J. K. Rowling *Harry Potter and The Philosopher's Stone* a jeho překlad od Vladimíra Medka.

Principiálně se má práce odvíjet od počátečního přečtení díla v původním jazyce, tedy angličtině, a vyhledání všech frazeologických spojení. V některých případech bylo obtížné rozhodnout se, zda dané spojení můžeme považovat za idiom, neboť i po dlouholetém studiu cizího jazyka nelze předpokládat tak důkladnou znalost jazyka, jakou má rodilý mluvčí. Pokud jsem si nevěděla rady, hledala jsem pomoc ve všech anglických slovnících, které uvádím v seznamu literatury, a nebo jsem zkoumala expresivitu, přenesení významu a ustálenou formu daného spojení. Poté jsem vyhledané frazémy porovnávala s českými ekvivalenty, jež užil překladatel knihy, Vladimír Medek. Zajímavé bylo sledovat, jestli byly v překladu užity ekvivalentní frazémy, zda původní frazém vůbec přeložen nebyl a nebo zda byl český frazém na místě, kde se v originále vyskytuje běžná lexikální jednotka.

Podle toho jsem také třídila svůj sebraný materiál. Vytvořila jsem tak tři skupiny:

- frazém přeložený frazémem,
- lexikální jednotka přeložená frazémem,
- frazém přeložený lexikální jednotkou.

Uvnitř těchto velkých skupin jsem pro snazší orientaci vyhranila podskupiny podle dílčích druhů frazémů, tedy zda se jedná o přirovnání, výraz jmenný, slovesný, příslovečný, předložkový a citoslovečný. Toto dělení se odvíjelo od slovně-druhově příslušnosti klíčového slova celého frazému. V každé podskupině je ještě rozlišeno, zda se jedná o úplný ekvivalent, což znamená shoda obou porovnávaných frazémů ve významu i formě, nebo částečný ekvivalent. U částečného ekvivalentu pozorujeme shodu ve významu, ale forma daného spojení je odlišná. Aby byl rozdíl zřejmý, kromě překladu od pana Medka uvádím i doslovný význam celého frazému, na němž je změna na první pohled patrná.

Součástí mé práce je i zpracování celého rozboru v podobě grafů, na nichž je patrné, jaký způsob překladu převládá a jaké druhy frazémů se v díle objevují

nejčastěji. Grafy poskytují nejpřehlednější způsob statistického zpracování výskytu frazémů.

4.2. Frazém přeložený frazémem

Jedná se o taková spojení, která byla užita v původním jazyce jako frazém a která byla do cílového jazyka přeložena rovněž frazémem. Tato skupina je nejpočetnější už z toho důvodu, že překladatel by měl zachovat stejný ráz původního díla a tudíž užitý frazém nahradit nějakým českým ekvivalentem, rovněž frazémové podoby. Veškeré frazémy zde třídím podle vzoru Slovníku české idiomatiky a frazeologie (1983,1988, 1994), tedy na přirovnání, výrazy neslovesné (já je přímo dělím na jmenné – podstatná jména, přídavná jména a zájmena – předložkové, příslovečné a citoslovečné) a výrazy slovesné. Z toho podskupinu přirovnání dělím podle formy anglických idiomů.

U každého členění navíc ještě uvádím úplné a částečné ekvivalenty podle toho, do jaké míry se anglický frazém rovná českému překladu. Úplný ekvivalent nám vypovídá o tom, že se jedná o absolutní shodu významovou i formální, tzn. že český překlad zcela koresponduje s anglickým frazémem. Oproti tomu částečná ekvivalence znamená, že frazémy se většinou shodují po stránce významové, ale liší se ve své formě. Může se jednat o záměnu klíčového slova. Aby tento rozdíl byl zřejmý, uvádím u částečných frazémů i jejich významový překlad, který někdy může působit doslovně, ale tím spíše je z něj zřejmé, v jaké části se neshoduje s daným překladem, jež použil Vladimír Medek.

Přirovnání

Přirovnání se v textu vyskytovalo velmi často, patří mezi oblíbené a hojně užívané frazémy. V češtině se nejčastěji užívá přirovnávacího slova *jako*. V angličtině máme několik různých způsobů, jak vyjádřit přirovnání, pomocí slov jako *like* a *as*, které doslovně znamenají jako. Užívají se ale také výrazy jako *as if*, *as though*, kterým by odpovídalo české jako by, jako kdyby. Já ve svém dělení rozlišuji i přirovnání s výrazem *seem*, jež lze přeložit jako zdá se, vypadá jako. Ani tímto ale nejsou možnosti pro vyjádření přirovnání vyčerpány. Dále lze použít *the size of*, což znamená velikost něčeho. Předložkou *of* a jejím následným doplněním ve své podstatě přímo definujeme, že něco má velikost jako něco. Stejně tak u výrazu *white of* je poté přesně doplněno čemu se bílá barva podobá. Pro angličtinu je také typické přirovnání ve formě přívlastku stojícího před podstatným jménem. Jako vzor tu uvádím spojení *jet-black hair* (vlasy

černé jako uhlí, uhlově černé vlasy). Posledním druhem přirovnání uvádím taková spojení, která mají formu věty a neobjevuje se v nich žádná z uvedených možností. Svým obsahem je ale k přirovnáním řadím.

Like

Úplný ekvivalent

• cut like a bolt of lightning	<i>rána, která připomínala blesk</i>
• let out a howl like a wounded dog	<i>zaskučet jako poraněný pes</i>
• feet in their leather boots were like baby dolphins	<i>nohy v kožených botách připomínaly delfíni mlád'ata</i>
• look like a baby angel	<i>vypadat jako andělíček</i>
• look like a pig in a wig	<i>vypadat jako čuník s parukou</i>
• face like a gigantic beetroot with a moustache	<i>tvář rudou jako obrovská červená řepa s knírem</i>
• look like he was wearing bits of old elephant skin	<i>vypadat jako by měl na sobě zbytky staré sloní kůže</i>
• his heart twanged like a giant elastic band	<i>srdce mu skákalo jako na obrovské pružině</i>
• pelt like bullets	<i>vyletovat jako kulky</i>
• eyes glinting like black beetles	<i>oči lesklé jako dva švábi</i>
• make a funny noise, like mouse being trodden on	<i>vydat ze sebe skřehot asi jako myš, kterou někdo přišlápl</i>
• questions exploded like fireworks	<i>vybuchlo otázek jako při ohňostroji</i>
• blow his nose with a sound like foghorn	<i>vysmrkat se jako lodní siréna</i>
• look like a gummy walnut	<i>vypadat jako zpuchlý ořech</i>
• pale eyes shining like moons	<i>oči zářily jako dva měsíce</i>
• stream of red and gold sparks like a firework	<i>proud rudých a zlatých jisker jako ohňostroj</i>
• look like pale lanterns	<i>tváře jako bledé lucerny</i>
• whispers suddenly broke out like little hissing fires all over the hall	<i>šuškání jako by po celé síni vzplály malé syčivé ohničky</i>
• sound like the air being let out of a balloon	<i>zvuk jako když někdo vypouští vzduch z balonu</i>
• his legs were like lead again	<i>měl nohy těžké jako olovo</i>

- yellow eyes like a hawk *žluté oči jako jestřáb*
- rise straight up like a cork shot out of a bottle *letět vzhůru jako zátká vystřelená z lahve*
- shot towards like a javelin *vystřelit jako kopí*
- hiss at them like an angry goose *syčet jako rozčilená husa*
- small club, a bit like a rounders bat *malá hůlka podobná pálce*
- wave his long arms like a windmill *mávat pažemi jako větrný mlýn*
- great lumpy body like a boulder *veliké neohrabané tělo vypadalo jako bludný balvan*
- head like a coconut *hlava připomínala kokosový ořech*
- lake became like chilled steel *jezero vypadalo jako z kalené oceli*
- fly like an eagle *letět jako orel*
- it were off with a blast like a cannon *bouchla jako když vystřelí z děla*
- circle like a hawk *kroužit jako jestřáb*
- streak towards the ground like a bullet *řítit se k zemi jako kulka*
- blue eyes like pale sapphires *modré oči jako dva bledé safíry*
- now looked like a radish with bad sunburn *vypadal jako ředkvička, která má úpal*

Částečný ekvivalent

- whisper something that sounded like Mumblewimple (*zamumlání*) *zašeptal cosi jako břínek mřínek*
- sound like a firecracker (*prskavka*) *zvuk jako když praskne žabka*
- the rip opened wide like a mouth (*trhlina široce otevřená jako ústa*) *trhlina podobná ústům*

As

Úplný ekvivalent

- sit as still as a statue *sedět nehybně jako socha*
- as big as glowing coals *veliké jako řeřavé uhlíky*
- as large as paving stones *veliké jako dlažební kostky*
- as smooth as glass *hladký jako sklo*
- legs thick as tree trunks *nohy silné jako tři stromy*

- pale as the Bloody Baron *bledý jako Krvavý baron*
- light as air *lehká jako vzduch*
- as big as glowing coals *veliké jako řeřavé uhlíky*

Částečný ekvivalent

- their hearts as light as hands (*jejich srdce lehká jako ruce*) *bylo jim na srdci lehké*
- stiff as a board (*ztuhlý jako prkno*) *ztuhlý jako kus dřeva*

As though

Úplný ekvivalent

- look as though she'd just swallowed a lemon *zatvářila se, jako by spolkla citron*
- look as though they'd never been touched *vypadat jako by se jich nikdo nikdy nedotkl*
- feel as though he'd sunk into a hot bath *cítit se jako by se pohroužil do horké koupele*
- feel as though a large balloon was swelling inside him *cítit se tak šťastný, jako by se v něm nadouval obrovský balon*
- feeling oddly as though his legs had turned to lead *měl podivný pocit, jako by měl zničené nohy z olova*
- see as though in slow motion *vidět jako ve zpomaleném záběru*
- standing quite still as though he was petrified *nehybně stojí jako by zkameněl*
- he felt as though the bottom had dropped out his stomach *pocit jako by mu v žaludku upadlo dno*

Částečný ekvivalent

- he felt as though his insides had turned to ice (*cítit, jako by se jeho vnitřnosti změnilo v led*) *pocit jako by měl v břiše kus ledu*

As ifÚplný ekvivalent

- look as if he was about to explode *vypadal, jako by měl příštím okamžikem vybuchnout*
- head fell as if it was on a hinge *hlava spadla, jako by ji měl na kloubech*

SeemČástečný ekvivalent

Rozdíl je pouze v tom, že sloveso *seem* znamená zdát se, vypadá jako, tudíž už se neužívá žádný přirovnávací význam. Sémanticky jsou ale frazémy shodné.

- eyes seemed to have gone out *oči jako by vyhasly*
- fight what seems a losing battle *svést na pohled prohranou bitvu*

The size ofČástečný ekvivalent

Stejně jako u předchozího platí, že výraz *the size of* znamená velikost čeho, což má samo o sobě přirovnávací podobu. Významově si ale česko – anglická přirovnání odpovídají.

- have hands the size of dustbin lids *mít dlaně jako víka od popelnic*
- the size of postage stamps *velké jako poštovní známky*
- ball about the size of a football *velký asi jako fotbalový míč*
- tiny, about the size of a large walnut *mrňavý asi jako pořádný vlašský ořech*

Jet-black hairČástečný ekvivalent

Celá tato skupina je řazena k částečným ekvivalentům a to hlavně kvůli odlišnosti ve formě přirovnání. Angličtina velmi často, na rozdíl od češtiny, vyjadřuje přirovnání pouhým užitím vhodného hodnotícího přívlastku, který stojí před podstatným jménem. V překladu je ale užitá ustálená podoba přirovnání v obvyklém tvaru, tedy pomocí porovnávacího *jako*. Rozdíl je jen v syntaktické stavbě slovního spojení, význam zůstává v přeloženém textu stejný.

• jet-black hair	<i>vlasý černé jako uhel</i>
• beady eyed	<i>oči jako trnky</i>
• ashen faced	<i>popelavě bledý</i>
• jewel bright eyes	<i>oči zářící jako drahokamy</i>
• lamp like eyes	<i>oči jako dvě lampy</i>
• pea brain (<i>mozek jako hrášek</i>)	<i>hlava skopová</i>
• pitch black (<i>úplně tmavý</i>)	<i>tma jako v hrobě</i>
• blood-curling shriek (<i>křik, při kterém se kroutila krev</i>)	<i>stydla krev v žilách</i>
• forget-me-not blue	<i>pomněnkově se modrala</i>
• jewelbright birds	<i>zářící jako drahokamy</i>
• chalk white	<i>křídově bílý</i>

...white of

Úplný ekvivalent

• greyish white of old porridge	<i>šedobílá jako stará ovesná kaše</i>

Ostatní

Do této skupiny jsem zařadila taková spojení, která svým významem spadají do přirovnání, ale jejich forma neobsahuje žádný přirovnávací prvek jako u předchozích skupin. Přirovnání je vyjádřeno větnou formou, kterou překladatel téměř doslovně přeložil.

Úplný ekvivalent

• his face went from red to green faster than a set of traffic lights	<i>barva jeho tváře se změnila z červené na zelenou rychleji než semafor na křižovatce</i>
• clap a hand to his forehead with enough force to knock over a cart horse	<i>plácnout se do čela tak mocně, že by to porazilo tažného koně</i>
• so close that they were almost nose to nose	<i>blízko, že se dotýkali nosy</i>
• so big you could have fitted the whole of the house in it	<i>tak veliká, že by se do ní vešel celý dům</i>
• horrible feeling he'd just plunged the arm into a bucket of ice-cold water	<i>měl pocit, jako by ruku právě strčil do kbelíku s ledovou vodou</i>

Částečný ekvivalent

- go very white (*velmi zblednout*) *zbledl jako stěna*
- be there in a flash (*být tam v blesku*) *být u nich jako blesk*
- stand rooted to the spot (*stát zakořeněný na místě*) *stát jako by ho někdo přibil*

Jmenný frazém

Pro celou tuto skupinu je charakteristické, že centrálním prvkem celého frazému je jakékoli jméno, tedy podstatné jméno, přídavné jméno nebo zájmeno.

Podstatné jménoÚplný ekvivalent

- very muffled voice *přiškrčený hlas*
- blinding flash *oslepující záblesk*
- burning pain *palčivá bolest*
- tiny ray of hope *nepatrný záblesk naděje*
- deafening crash *ohlušující rachot*
- very happy birthday *všecko nejlepší k narozeninám*
- one by one *jeden po druhém*
- thousands and thousands of candles *tisíce svící*
- at your service *k vašim službám*
- no wonder *není divu*
- witches and wizards *kouzelníci a čarodějky*
- in a rush of fierce joy *v návalu radosti*
- twig by twig *proutek po proutku*
- secret weapon *tajná zbraň*
- cold drawl *studený hlas*
- racing heart *bušící srdce*
- luminous eyes *svítící oči*
- yes and no *ano i ne*
- a bit of light reading *něco lehčího na čtení*
- his voice icy *ledový hlas*
- in a warm flattering voice *vemlouvavým hlasem*
- evening after evening *večer co večer*

- good day to you *přeji vám pěkný den*
- cold and sharp treble *chladný řezavý smích*
- good and evil *o dobru a zlu*
- no doubt *bezpochyby*
- in the face of fire *tváří v tvář*
- in twos and threes *po dvou nebo po třech*

Částečný ekvivalent

- owl after owl (*sova po sově*) *jedna za druhou*
- showers of owls (*sprchy sov*) *padat z nebe*
- good luck (*dobré štěstí*) *mnoho štěstí*
- dark days (*tmavé dny*) *byly to zlé časy*
- these wizarding types (*tyto čarodějnické typy*) *spolek čarů a márů*
- second cousin (*druhý bratranec*) *bratranec z druhého kolena*
- half my life (*poloviny mého života*) *od rána do večera*
- on the other hand (*na druhé ruce*) *na druhé straně*
- nose in the air (*nos ve vzduchu*) *nakrčený nos*
- one of these days (*jeden z těchto dnů*) *jednoho krásného dne*
- too many close shaves (*příliš mnoho blízkých říznutí*) *sotva jsi vyvázl*
- wild cover-up stories (*divoké vymyšlené příběhy*) *za vlasy přitažená vysvětlení*
- a piece of cake (*kus koláče*) *úplná hračka*
- out of thin air (*z řídkého vzduchu*) *zčistajasna*
- face to face (*tváří v tvář*) *z očí do očí*

Přídavné jméno

Úplný ekvivalent

- worse than worse *horší než horší*
- less and less *čím dál míň*
- more and more interesting *čím dál zajímavější*
- redder and redder *víc a víc*
- nothing more or less *ani víc ani míň*

- more and more nervous *být čím dál nejmóznější*
- stifflingly hot *vedro k udušení*
- more or less *více méně*

Částečný ekvivalent

- faster than blinking (*rychleji než mrknutí*) *než by řekl švec*
- frozen with fear (*zmrzlý strachem*) *strnulý strachy*

Zájmeno

Úplný ekvivalent

- this and that *tohle a tamto*

Slovesný frazém

Základ frazému tvoří sloveso, vždy je rozvíto takovými prvky, které z celého výrazu tvoří idiomatické spojení. Tato skupina je ze všech frazémů nejpočetnější.

Úplný ekvivalent

- drift into an uneasy sleep *propadat do neklidného spánku*
- show no sign of sleepines *nejevit známky ospalosti*
- fix him with such a piercing stare *probodnout pronikavým pohledem*
- be enough to turn any boy's head *stačit poplést hlavu*
- his heart isn't in the right place *nemá srdce na pravém místě*
- there were no problems *neměl problémy*
- turn on his heel *otočit se na podpatku*
- his heart gave a leap *poskočilo srdce*
- blow up a house *vyhodit do povětří*
- hurry up *pohni sebou*
- walk round and round *přecházet kolem dokola*
- have a plan *mít plán*
- his heart hammered *srdce hlasitě bušilo*
- get out of hands *vymykat se z rukou*
- hit round the head *vlepit pohlavek*
- stomach rumbled with hunger *v žaludku kručelo hladem*

- sit bolt upright *posadit se zpříma*
- he couldn't take his eyes off the giant *nemohl z obra spustit oči*
- wave his hand *mávat rukou*
- it's about time *je načase*
- stretch out his hand *natáhnout ruku*
- stamp it out of him *dostat to z něj*
- get herself blown up *dát se vyhodit do povětrí*
- there might be troubles *jaké mohou být starosti*
- have no idea *nemít tušení*
- no words came out *nedostat ze sebe slovo*
- want them out the way *chtít je mít z cesty*
- make a clean job *vodvést čistou práci*
- be going on in his mind *dít se v mysli*
- he wasn't going to give in without a fight *nehodlal to vzdát bez boje*
- he had finally gone too far *zašel příliš daleko*
- his heart sinking *srdce mu pokleslo*
- turn the page *obrátit stránku*
- wrinkle his nose *nakrčít nos*
- when started to speak *vypravít ze sebe slovo*
- go out of fashion *vyjít z módy*
- not to worry *nedělejte si starosti*
- his mouth went rather dry *vyschlo mu v ústech*
- kiss them goodbye *políbit na rozloučenou*
- tear his eyes away *odtrhnout oči*
- hang around with riffraff *držet s holotou*
- too high to make out *tak vysoko, že na něj ani nedohlédli*
- give us all a bad name *dělat všem špatné jméno*
- thought struck him *přepadla ho myšlenka*
- it was his turn *přišla řada*
- thank you *děkuji vám*
- pile his plate *naložit na talíř*
- I'm half and half *půl na půl*
- catch me off my guard *nedal jsem si pozor*

- shake off the feeling *setřást ze sebe pocit*
- flash twinkling eyes *blýskl očima*
- stand on tiptoe *stoupnout si na špičky*
- be miles behind everyone else *být míle za někým*
- give a huge pile of homework *uložit haldu domácích úkolů*
- shake with laughter *svíjet se smíchy*
- make a fool of myself *dělat ze sebe hlupáka*
- with both feet on the ground *stát oběma nohama na zemi*
- be back on the ground *být zpátky na zemi*
- tell the truth *říct po pravdě*
- roll mad eyes *koulet zběsile očima*
- his eyes glinting *oči mu svítily*
- be in his element *být ve svém živlu*
- waggle its ears *zastříhat ušima*
- her face was twisted with fury *obličej zkřivený vzteky*
- his heart skipped *srdce mu poskočilo*
- be overshadowed by his brothers *žít ve stínu bratrů*
- drive you mad *dohnat k šílenství*
- be sure *být si jistý*
- jump to her feet *být skokem na nohou*
- exchange mystified looks *vyměnit užaslé pohledy*
- take his eyes from the game *spustit oči*
- his nerves were already stretched to breaking *nervy napjaté k prasknutí*
- miss him by inches *jen tak tak minout o několik palců*
- not a soul knows *neví to živá duše*
- I'm boiling *já se tu snad uvařím*
- put their heads together *srazit hlavy dohromady*
- stand transfixed *stát jako zkamenělý*
- wring her hands *lomit rukama*
- not to lose his head *neztrácet hlavu*
- not take his eyes off *nespouštět oči*
- take care *dávat na sebe pozor*
- screw up his courage *sebrat odvahu*

- set their affairs in order *dát do pořádku své záležitosti*
- choose above all *dát přednost*
- not to attract attention *nevzbudit pozornost*
- throw a sharp, sideways glance *úkosem vrhnout ostrý pohled*

Částečný ekvivalent

- his eyes fell on sth. (*jeho oči spadly*) *pohled sklouzl*
- turn it all over in his mind (*v mysli*) *všecko převracel v hlavě*
- his mouth fell open in horror (*pusa se ve zděšení otevřela*) *zděšením poklesla brada*
- want his money's worth (*hodnotu svých peněz*) *chtít dostat, co mu patří*
- strain his memory (*napínat svou paměť*) *namáhat hlavu*
- bitterly wishing (*trpce si přát*) *trpce litovat*
- be sorry (*být líto*) *prosit za odpuštění*
- this was going a bit far (*došlo to trochu daleko*) *to už je trochu moc*
- find his voice (*hlas*) *najít řeč*
- go boil your head (*jděte si uvařit hlavu*) *jděte se vycpat*
- nobody said a thing (*nikdo neřekl věc*) *neřekl ani slovo*
- get landed with you (*zůstat někým uzeměn*) *zůstat na krku*
- move into the firelight (*pohybovat se ve světle ohně*) *vynořit se ze tmy*
- throw a dirty look at them (*hodit na ně špinavý pohled*) *loupnout zlobným pohledem*
- go bad (*jít špatně*) *dát se špatnou cestou*
- do anything with the Dirty side (*dělat něco se špinavou stranou*) *zadat si s mocnostmi zla*
- come to a close (*k závěru*) *přiblížit se ke konci*
- bide his time (*čekat na svůj čas*) *čekat na svou chvíli*

- look at him with warmth and respect *naplnit hrdostí*
blazing in his eyes (*podívat se na něj*
s vřelostí a respektem zrcadlející se
v jeho očích)
- dance on the spot (*tancovat*) *poskakovat na místě*
- their eyes slid from something (*jejich* *sklouzli pohledem*
oči sklouzly z něčeho)
- I'm all of a flutter (*jsem plný* *rozbušilo se srdce*
vzrušení)
- get some first-hand experience *ověřit na vlastní oči*
(dostat zkušenost z první ruky)
- his head was swimming (*jeho hlava* *točila se mu hlava*
plavala)
- lean forward eagerly (*naklánět se* *dychtivě natahovat krk*
dopředu dychtivě)
- he couldn't stop stammering his
thanks (*nemohl přestat s koktajícím*
děkováním) *znovu a znovu*
- swallow a lot of new questions *spolkl řadu otázek*
(spolkl spoustu nových otázek)
- the back of his neck prickled (*zježila* *zježily se mu vlasy*
se mu zadní část krku)
- giving him a piercing look (*dát mu* *změřit si někoho pronikavým pohledem*
propichující pohled)
- he tried and tried (*snažil se a snažil*) *další a další*
- bow them from his shop (*z obchodu*) *s úklonou vyprovodit ven*
- break into a heavy run (*zlomit do* *běžet klusem*
těžkého běhu)
- see you later (*uvidím tě později*) *na shledanou*
- look after (*dívat se po*) *dávat pozor*
- I've got a lot (*mám toho spoustu*) *mám co dělat*
- his stomach lurched with nerves *svíral se mu žaludek*
(svíral se mu žaludek nervama)
- it towered over them (*vyvyšoval se* *výš a výš*)

- nad ně)*
- I will take them (*vezmu si je*) *vezmu si je na starost*
 - give him a second chance (*druhou šanci*) *dát příležitost*
 - have a ready mind (*mít připravenou mysl*) *mít bystrou hlavu*
 - find their kind (*jejich laskavost*) *najít čest a slávu*
 - catch his eye (*zachytit jeho oko*) *zachytit pohled*
 - give him the thumbs-up (*dát mu zvednuté palce*) *ukázat zvednutý palec*
 - it was his turn (*byl jeho obrat*) *přišla řada*
 - be full of food (*být plný jídla*) *mít plný žaludek*
 - the forest is forbidden (*les je zakázán*) *vstup zakázán*
 - get on the wrong side of him (*dostat se u něj na špatnou stranu*) *rozlít si to u něj*
 - to put one toe out of line (*dát jeden palec ven z čáry*) *třeba jen palcem u nohy překročit povolenou čáru*
 - topple out of sight (*z pohledu*) *zmizet z očí*
 - give them a talking (*dát jim rozmluvu*) *říct jim svoje*
 - mess around (*chovat se hloupě*) *nějak si zahrávat*
 - keep your nose out (*držet svůj nos venku*) *nestrkat do toho nos*
 - learn by heart out of a book (*učit se ze srdce z knížky*) *naučit nazpaměť*
 - lay in a heap (*ležet v hromádce*) *ležet jako hromádka neštěstí*
 - be out of earshot (*být pryč z doslechu*) *nebýt v doslechu*
 - shut up (*zmlkni*) *zavři zobák*
 - save your neck (*zachránit si svůj krk*) *tahat z bryndy*
 - be curl up (*být srolovaný*) *stočený do klubička*
 - he's chickened out (*je zstrašen*) *nadělal si do kalhot*
 - be miles from here (*být míle odtud*) *být na míle daleko*

- run for their lives (*běžet pro jejich životy*) *prchat jako o život*
- we're done (*jsme uděláni*) *jsme v pytlí*
- don't mess me about (*nechovej se hloupě*) *nech šaškování*
- never mind that (*nevadí to*) *na tom nesejde*
- get back at Malfoy (*dát zpět M.*) *vyřídit si účty*
- just such a thing arrived (*přijela právě taková věc*) *naskytla se příležitost*
- reel off (*odříkat bez zadrnutí*) *odříkat jako když bičem mrská*
- be left alone (*nechat samotného*) *nechat na pokoji*
- bring silence (*přinést*) *zjednat klid*
- be out of breath (*být pryč od dýchání*) *nemoci popadnout dech*
- news had leaked out (*zpráva prosákla ven*) *zpráva se dostala ven*
- catch her eye (*zachytit její oko*) *vzbudit pozornost*
- his knees weren't going to give way (*jeho kolena neudávala cestu*) *nepodlomila se mu kolena*
- run for it (*běžet za to*) *dát se na útěk*
- it has been nagging at the back of his mind (*bylo to stále vzadu jeho mysli*) *nešlo mu to z hlavy*
- it gave him the creeps (*dalo mu to mrazení*) *běhal mu mráz po zádech*
- his feet were dead with cold (*jeho nohy byly mrtvé zimou*) *samou zimou necítil nohy*
- it seemed an age (*vypadá to na dobu*) *trvá to celou věčnost*
- not to dampen his spirit (*neupevnit jeho duši*) *nezchladit nadšení*
- be on his side (*být*) *stát na jeho straně*
- walk all over people (*chodit po lidech*) *mít nade všemi vrch*
- his lips twitched in a weak smile (*jeho rty zacukaly v slabém úsměvu*) *zacukal úsměv*
- he was famous for (*byl slavný pro*) *proslul vítězstvím*

- his heart did a somersault (*jeho srdce udělalo salto*) *srdce mu poskočilo*
- cross her fingers in her lap (*zkřížit prsty v klíně*) *držet pěsti*
- go bright red (*jasně zčervenat*) *zrudnout jako krocán*
- give a black eye (*dát černé oko*) *udělat monokl*
- he is still out cold (*je stále venku chladný*) *nepřišel k sobě*
- be ages away (*být na věky pryč*) *zbývá ještě celá věčnost*
- don't go rabbiting about it (*nemluv o tom pořád*) *nepouštět si pusy na špacír*
- have enough of working (*mít dost práce*) *mít práce plné zuby*
- have a job (*mít práci*) *mít spoustu práce*
- beat about the bush (*obcházet okolo křoví*) *obcházet kolem horké kaše*
- his chest swelled at these words (*jeho hrud' se nadmula při těchto slovech*) *hrud' se nadmula k prasknutí*
- go to be in (*dostat se do toho*) *dostat se do bryndy*
- colour suddenly drained from his face (*barva náhle zmizela z jeho tváře*) *zbledl jako stěna*
- reason with him (*rozumovat s ním*) *přivést k rozumu*
- he's lost his marbles (*zbláznit se*) *přeskočilo mu*
- how are you (*jak jsi*) *jak se máš*
- feed a cock-and-bull story (*krmit vymyšleným příběhem*) *napovídat báchorku*
- keep her head down (*držet svou hlavu dole*) *sedávat se svěšenou hlavou*
- keep to yourself (*držet se pro sebe*) *držet se stranou*
- your detention will take place (*tvůj trest vezme místo*) *nastoupit trest*
- his heart rose (*jeho srdce povstalo*) *poskočilo srdce*
- you've got to pay for it (*musíš za to zaplatit*) *musíš sníst, co sis nadrobil*

- made him freeze (*udělal ho zmrzlým*) *ztuhl jako přimrazený*
- be an inch from death (*být palec od smrti*) *dělit od smrti pouhý vlásek*
- iron fist had clenched suddenly around his heart (*železná pěst ho náhle sevřela kolem srdce*) *sevřela ho železná pěst*
- not to be up to (*nebýt velmi dobrý*) *mít za lubem*
- go white (*zblednout*) *bledý jako stěna*
- turn up (*převrátit*) *čirou náhodou*
- stay here for evermore (*navždy*) *zůstat na věky*
- he couldn't take it in (*nemohl to vzít dovnitř*) *ne a ne to pochopit*
- struggle with all his mind (*bránit se všemi svými myšlenkami*) *bránit se ze všech sil*
- be done (*být udělán*) *k čertu s tebou*
- he was off his rocker (*být bláznivý*) *šplouchá mu na maják*
- be beside themselves (*být vedle sami sebe*) *být bez sebe radostí*

Předložkový frazém

Úplný ekvivalent

- in time *právě včas*
- at once *naráz*
- at random *namátkou*

Částečný ekvivalent

- in fact (*ve faktu*) *po pravdě*
- after all (*po všem*) *konec konců*
- of course (*doslovně nelze přeložit*) *samozřejmě*

Přísllovečný frazém

Většinu těchto spojení tvoří lexikální binomiály, funkcí těchto zdvojených členů je zdůraznit danou skutečnost, intenzifikovat ji.

Úplný ekvivalent

• nearer and nearer	<i>blíž a blíž</i>
• higher and higher	<i>výš a výš</i>
• lower and lower	<i>níž a níž</i>
• here and there	<i>tu a tam</i>
• deeper and deeper	<i>hloub a hloub</i>

Částečný ekvivalent

• up and down (<i>nahoru a dolů</i>)	<i>sem tam, tam a zpět</i>
• every now and then (<i>každé nyní a potom</i>)	<i>čas od času</i>
• yours sincerely (<i>upřímně váš</i>)	<i>se srdečným pozdravem</i>
• again and again (<i>znovu a znovu</i>)	<i>další a další</i>
• round and round (<i>kolem a kolem</i>)	<i>sem a tam</i>
• over and over again (<i>znovu přes a přes</i>)	<i>znovu a znovu</i>

Citoslovce

Do této skupiny frazémů jsem zařadila citoslovečná zvolání, která se považují za zvolání. Každý jazyk má svá specifická spojení, která nabývají vždy expresivního příznaku, vyjadřují emoce mluvčího. Proto se překlad s originálem velmi liší po formální stránce, ale obsahově si odpovídají.

Částečný ekvivalent

• to Harry Potter (<i>k H. P.</i>)	<i>na zdraví</i>
• oh good lord (<i>ó, dobrý pane</i>)	<i>můj ty bože</i>
• for crying out loud (<i>pro vykřičení nahlas</i>)	<i>pro všechno na světě</i>
• galloping gorgons (<i>letící strašidla</i>)	<i>u všech strašidel</i>
• gulping gargoyles (<i>polykající chrliče</i>)	<i>u všech hejkalů</i>
• bless my soul (<i>požehnej mou duši</i>)	<i>pro boha živého</i>

• what on earth (<i>co na světě</i>)	<i>pro všechno na světě</i>
• oh my goodness (<i>ó, má dobroto</i>)	<i>přisámbůh</i>
• thank goodness (<i>díky dobroto</i>)	<i>díky bohu</i>
• on earth (<i>na zemi</i>)	<i>proboha</i>
• bless him (<i>požehnej mu</i>)	<i>pánbůh s ním</i>

4.3. Lexikální jednotka přeložená frazémem

V této skupině jsou zařazena taková spojení, která v původním jazyce mají formu běžné lexikální jednotky, ale do cílového jazyka byla přeložena jako frazém. V celé knize se vyskytovalo vcelku velké množství těchto případů. Do jisté míry je to zaviněno rozdílem mezi angličtinou a češtinou, například spousta anglických slov má několik výrazů a nebo jednoslovný výraz do češtiny nelze přeložit jinak než užitím vícera slov, aby bylo vůbec možné vystihnout pravý význam slova. Mohl to být také záměr překladatele, aby svou práci ještě více ozvláštnil, pro děti učinil čtivější a zajímavější. Je pravda, že by měl být zachován původní ráz díla, tudíž i stejná míra expresivity. Jelikož se ale jedná o knížku určenou především mládeži, myslím, že není na škodu užívat více frazémů a činit tak jazyk bohatší na výrazy a vyjadřování vůbec.

Všechny výrazy v této skupině jsem třídila z hlediska českých frazémů, neboť jsem chtěla zachovat stejné nebo do jisté míry podobné členění, jakého jsem užila v předchozí kapitole o frazému přeložené frazémem. Zde ale není možné třídit anglické frazémy na přirovnání, jmenné, slovesné, příslovečné, předložkové a citoslovečné výrazy, neboť v originále je užito běžné lexikální jednotky. Aby ale zůstal zachován podobný ráz členění v celé práci, dělím takto české frazémy, i když na prvním místě zůstaly uvedeny frazémy anglické. Jak jsem již zmínila, některé anglické výrazy jednoslovné v překladu znamenají to, co se v češtině dá vyjádřit víceslovným překladem. Proto každou skupinu třídím ještě na jednoslovné a víceslovné výrazy. Je nutno podotknout, že všechna uvedená spojení si zachovávají svůj původní význam a sémanticky se nijak neliší, proto u anglických výrazů neuvádím doslovné překlady, protože mnohdy bych byla nucena použít stejných slov, jaké ve svém překladu volil i Vladimír Medek. Zajímavé je sledovat především jednoslovné jednotky a jejich frazémový překlad, který je pro čtenáře mnohem výstižnější a více zaujme než prostá lexikální jednotka bez expresivního příznaku.

Přirovnání

Jak jsem již zmínila v předchozí kapitole, přirovnání lze v angličtině vyjádřit různými způsoby. Pro češtinu je klasický způsob užití přirovnávacího výrazu *jako*. Z daných příkladů je vidět, že místo přirovnání je situace opsána jiným způsobem, který ale naznačuje stejný význam, a užitím běžných lexikálních výrazů.

Jednoslovná jednotka

• roar	<i>zařvat jako tur</i>
• transfixed	<i>stál jako by zkameněl</i>
• speed	<i>letět jako blesk</i>

Víceslovná jednotka

• stop dead	<i>stát jako by do něj hrom uhodil</i>
• two tiny pinpricks in the distance	<i>dva vzdálené maličké body jako dírky po špendlíku</i>
• very fat	<i>tlustý jako bečka</i>
• grow that way	<i>vlasly rostly jako divé</i>
• fall hard on the floor	<i>rozplácl se jak dlouhý tak široký</i>
• wild looking woman	<i>vypadala, jako by byla z divokých vajec</i>
• as though Harry was being stupid on purpose	<i>tvářit se jako hlupák</i>
• slope away	<i>vytratit se jako dým</i>
• wheel around	<i>otočit se jako na obrtlíku</i>
• very light	<i>lehký jako pířko</i>
• breath very fast	<i>dýchat jako o závod</i>
• be pale	<i>bledý jako stěna</i>
• streak after something	<i>vrhnout se jako blesk</i>
• keep hold of him	<i>držet se ho jako klišť</i>
• white with shock	<i>zbledl jako stěna</i>

Jmenný frazém

V této části se objevují frazémy, jejichž klíčovým slovem je jakékoli jméno. V dělení zde chybí zájmenný frazém, spojení s přídavným jménem také nebylo velmi

časté. Naopak klíčových podstatných jmen se objevovalo dostatečně. Někdy ten samý český frazém je popsán úplně jinými lexikálními jednotkami, které ale ve své podstatě značí to samé. I zde platí, že český ekvivalent zahrnuje větší expresivitu.

Podstatné jméno

Jednoslovná jednotka

• silence	<i>úplné ticho</i>
• magic	<i>čáry a kouzla, kouzla a čáry</i>
• jumpy	<i>celý nesvůj</i>
• hard	<i>vší silou</i>
• face	<i>tváří v tvář</i>
• silkily	<i>medový hlas</i>
• nightmares	<i>těžké sny</i>
• comforting	<i>valná úleva</i>
• ram	<i>vší silou</i>

Víceslovná jednotka

• common name	<i>tuctové jméno</i>
• all day long	<i>od rána do večera</i>
• trembling hand	<i>roztřesená ruka</i>
• load of old tosh	<i>snůška žvástů</i>
• magic tricks	<i>čáry máry</i>
• quite a while	<i>hodná chvíle</i>
• facing the other students	<i>tváří v tvář</i>
• you had been warned	<i>první a poslední varování</i>
• most of his childhood	<i>valná většina</i>
• good reason	<i>pádný důvod</i>
• extraordinary number	<i>úctyhodný počet</i>
• behind him	<i>s někým v patách</i>
• a lot of time	<i>drahná chvíle</i>
• as hard as he could	<i>vší silou</i>
• very embarrassed	<i>v krajních rozpacích</i>

Přídavné jméno

- in panic *zachvácený hrůzou*
- in fright *na smrt zděšení*

Slovesný frazém

Tato skupina je opět nejčetnější, z čehož vyplývá, že slovesné frazémy jsou nejužívanějším frazeologickým spojením. Jak jsem již zmínila, na vyjádření českého frazému někdy postačí užití běžných anglických lexikálních jednotek, které svým významem frazém zastupují. Opět bych podotkla, že užití jednoslovného výrazů působí na čtenáře spíše stroze, ale i tak lze vystihnout tu stejnou nebo sémanticky velmi podobnou situaci.

Jednoslovná jednotka

- shudder *jímat hrůza*
- fear *mít strach*
- upset *vyvést z míry*
- gasp *zalapat po dechu, popadnout dech*
- hate *nemůže vystát*
- stare *vytřeštit oči, třeštit oči, vyvalit oči*
- disagree *poštvat proti sobě*
- think *mít pocit, podle mého názoru*
- gulp *polknout naprázdno*
- dare *nemít odvalu*
- like *dělat dobře*
- feel *mít pocit*
- careful *dávat pozor*
- joking *dělat si legraci*
- starve *hlady nevidět*
- swallow *polknout naprázdno*
- dwell *jít ruku v ruce*
- toil *přiložit ruku k dílu*
- like *padnout do oka*
- laugh *dát se do smíchu*

• bore	<i>nudit do omrzení</i>
• dive	<i>letět střemhlav</i>
• flatten	<i>vysloveně převálcovat</i>
• bet	<i>vsadím krk</i>
• gallop	<i>hnát se tryskem</i>
• bellow	<i>zařvat z plných plic</i>
• wonder	<i>lámat si hlavu</i>
• master	<i>mít za sebou</i>
• ask	<i>položít otázku</i>
• pack	<i>sbalit si svejch pět švestek</i>
• fret	<i>dělat si starosti</i>
• drink	<i>dát si loka</i>
• struggle	<i>zápasit o každou píď</i>

Víceslovná jednotka

• when started to speak	<i>vypravit ze sebe slovo</i>
• make him uneasy	<i>cítit se nesyj</i>
• fear flooded him	<i>zaplavil ho strach</i>
• be rattled	<i>vyvést z míry</i>
• heart sinking horribly	<i>srdce pokleslo až bůhvíkam</i>
• he didn't say another word	<i>ani slovem se nezmínil</i>
• look up suddenly	<i>zvedl naráz hlavu</i>
• sniff angrily	<i>ohrnout nos</i>
• jerk her head	<i>pohodit hlavou</i>
• say coldly	<i>pronést chladně</i>
• have powers	<i>mít schopnosti</i>
• be plain	<i>být nasnadě</i>
• whatever everyone was saying	<i>ať už všichni říkají co chtějí</i>
• her voice trembled	<i>třásl se hlas</i>
• give a great sniff	<i>popotáhnout nosem</i>
• jump to her feet	<i>být naráz na nohou</i>
• trust him with my life	<i>svěřit vlastní život</i>
• be nothing	<i>být úplná nicka</i>
• say sounding relieved	<i>vydechnout s úlevou v hlase</i>

- ruffle his hair *prohrábl si vlasy*
- get dangerous ideas *přivést na nápad*
- walk a little way apart from them *držet se stranou*
- be in shock *být málem na mrtvici*
- earn punishment *vynést trest*
- be sick *udělat se z toho zle*
- try not to laugh *potlačovat smích*
- tighten lips *sevřít rty*
- wrinkle nose *krčit nos*
- gasp for breath *lapat po dechu*
- be trying to do *mít v úmyslu*
- tear the letters into pieces *cupovat na kousky*
- take a swig from *důkladně si přihnout*
- know nothing *nevědět ani ň, nemít ponětí*
- be scared *mít strach*
- no denying it *o tom není sporu*
- be bullied *dělat ze života peklo*
- he was positively beaming at him *zářil radostí*
- you would be mad *bejt na hlavu*
- he'd never had so many questions in his life *nepálilo ho tolik otázek*
- be best left alone *nechat na pokoji*
- stare more than ever *třeštit oči*
- not to glance at it *ani okem nezavadit*
- I'm just so proud *je to pro mne pocta*
- impossible to remember *nebylo mu to nic platné*
- start at the beginning *začít od píky*
- not to say anything *neříct ani ň*
- howling mad, the lot of them *ti lidé jsou úplně na hlavu*
- check the list *projít seznam*
- he wasn't anywhere *nebylo po něm ani vidu ani slechu*
- walk more quickly *přidat do kroku*
- be in trouble *vykoledovat si malér*
- don't worry *nedělej si starosti, nedělej si s tím těžkou*

	<i>hlavu</i>
• shake his head	<i>zavrtět hlavou</i>
• couldn't afford	<i>nemít na to</i>
• worry him a lot	<i>ležet v hlavě</i>
• start to feel	<i>mít pocit</i>
• turn the news over in his mind	<i>znovu a znovu převracet v hlavě</i>
• get a prickle of fear	<i>naskakovat husí kůže</i>
• be funny	<i>být k smíchu</i>
• nobody spoke much	<i>nebylo do řeči</i>
• be a credit	<i>dělat čest</i>
• there was a complete silence	<i>zavládlo ticho</i>
• there's nothing hidden in your head	<i>vidět do duše</i>
• bit of a nasty shock for him	<i>vzalo ho to</i>
• be interested	<i>mít zájem</i>
• and now, bedtime	<i>teď už na kutě</i>
• drag their feet	<i>vléct nohy</i>
• they were impressed	<i>udělalo to na ně dojem</i>
• be lucky	<i>mít štěstí</i>
• criticise almost everyone	<i>najít něco špatného na každém</i>
• his spirits were low	<i>cítil se pod psa</i>
• his heart sank faster	<i>srdce mu spadlo do kalhot</i>
• she was almost speechless	<i>nezmogla se na slovo</i>
• his stomach twisted	<i>sevřel se mu žaludek</i>
• boy's a natural	<i>má to v sobě</i>
• he didn't have a clue	<i>neměl zdání</i>
• punch him on the nose	<i>dát mu jednu do nosu</i>
• it won't help you	<i>nebude ti to nic platné</i>
• I'll never rest	<i>nedám si pokoj</i>
• run as fast as he could	<i>běžet co mu nohy stačily</i>
• we'll be ok	<i>jsme z toho venku</i>
• see quite clearly	<i>mít jasno</i>
• there was no mistaking	<i>nebylo pochyb</i>
• you don't use your eyes, any of you	<i>ani jeden pro oči nevidíte</i>
• glare at them	<i>probodnout je zlostným pohledem</i>

- go on for ages *trvat úplnou věčností*
- be in a very bad temper *být rozladěný*
- no one can stand her *nikdo ji nemůže vystát*
- something made their hearts stop *stydla jim krev v žilách*
- spring back *vyrazit tryskem zpět*
- she couldn't move *nebyla s to se pohnout*
- sickening crack *přeběhl jim mráz po zádech*
- feel restless *nebýt s to se soustředit*
- his eyes were wide *vyvalil oči*
- dive downwards *vrhnout se střemhlav dolů*
- it was coming *blížilo se kvapem*
- be busy *mít plné ruce práce*
- we're not stupid *nejsme na hlavu*
- lose spectacularly *prohrát na celé čáře*
- to his relief *spadl mu kámen ze srdce*
- they had been close, very close *unikli jen o vlas*
- he had one thought in his head *nebyl s to myslet na nic jiného*
- beat me *nejde mi do hlavy*
- I'm not going to be able to hold *nebudu s to*
- be cornered *být v bryndě*
- he didn't sleep *nezamhouřil oko*
- stand by him *stát na něčí straně*
- you will get out *pudete do háje*
- follow him *jít mu v patách*
- he couldn't move for fear *nebyl s to se strachy pohnout*
- he did the best he could *dělal co bylo v jeho silách*
- this makes him feel ill *dělá se mu nanic*
- be easy *bude to lebeda*
- have a knack *být s to*
- they shivered slightly *přeběhl jim mráz po zádech*
- have an eye contact with you *nespustit z tebe oči*
- make sure *mít jistotu*
- they will be very relieved *spadl mu kámen ze srdce*
- his eyes twinkled *v očích se rozhořely jiskřičky*

- he didn't worry *nedělal si těžkou hlavu*

Přísllovečný frazém

V této kategorii jsou uvedena taková spojení, která v češtině označujeme za příslovce. V angličtině se ale mohou objevit i jiné slovní druhy, které dané příslovce ve svém významu také obsahují.

Jednoslovná jednotka

- suddenly *zčistajasna*
- there *zčistajasna*
- once *zničehonic*
- anyway *bud' jak bud', tak či tak*
- somehow *kupodivu*
- keep *znovu a znovu*

Víceslovná jednotka

- upside down *vzhůru nohama*
- keep saying *znovu a znovu*
- time-wasters *zbůhdarma*
- quite suddenly *zčistajasna*
- for ages *bůhvíjak dlouho*
- for some reason *bůhví proč*
- zoom around the countryside *sem tam*
- say in a low voice *polohlasem*
- more wine *další a další*
- all the same *bud' jak bud'*

Citoslovečný frazém

Jedná se o vyjádření emocí, zvolání, která jsou označena buď jedním slovem nebo spojením podmětu s přísudkem nebo přívlastku s podmětem. V knize však takových případů nebylo mnoho. Většinou se totiž i v angličtině jedná o frazém.

Jednoslovná jednotka

- honestly *namouduši*
- goodness *můj ty skutku*

Víceslovná jednotka

- Heaven knows *pánbůh ví*
- blasted things *aby to čert vzal*

4.4. Frazém přeložený lexikální jednotkou

V této části uvádím takové anglické frazémy, které byly do češtiny přeloženy běžnou lexikální jednotkou nebo nebyly přeloženy vůbec. Na první pohled je vidět, že výskyt takovýchto frazémů není častý, v celém díle jsem našla pouze dvanáct těchto případů. Z toho pět výrazů v češtině nebylo přeloženo vůbec. Lze usuzovat, že překladatel neužil frazémového ekvivalentu z toho důvodu, že překlad celého spojení v češtině dostatečným způsobem označuje právě tu část, která je v angličtině vyjádřená idiomatickým spojením.

Zajímavý je frazém *Bonfire Night*, který odkazuje na znalost historických událostí. Za *Bonfire Night*, neboli *Guy Fawkes' Night*, se pokládá noc 5. listopadu, kdy Britové zapalují vatry, ohně a mají ohňostroj na oslavu dne v roce 1605, kdy byl *Guy Fawkes* zastaven při pokusu o vyhození do vzduchu budov parlamentu. Překladatel se ale snažil tento frazém přeložit dostatečným způsobem, aby čtenář pochopil, že lidé pálili ohně, a historické souvislosti v tomto případě nebyli vůbec zmíněny.

- Bonfire Night *pálit ohně*
- at all *nepřeloženo*
- on purpose *nepřeloženo*
- come true *splnit*
- for a moment *na chvílku*
- push his luck *příliš riskuje*
- face to face *nepřeloženo*
- thanks to Malfoy *díky Malfoyovi*
- in and out *nepřeloženo*

- every now and then *každou chvíli*
- dancing up and down *tančila na svém sedadle - nepřeloženo*
- to be up to *zamýšlet*

5 GRAFICKÉ A TABULKOVÉ ZNÁZORNĚNÍ VÝSLEDKŮ ROZBORU

5.1. Způsob překladu frazémů

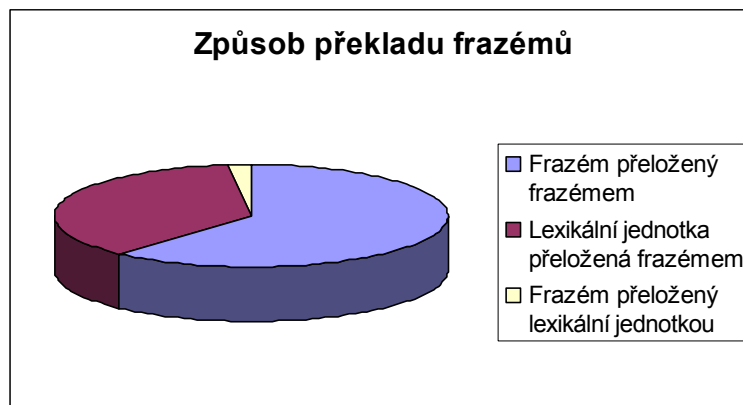
Po důkladném přečtení díla v originále jsem našla velké množství frazeologických jednotek. Jejich počet je necelých šest set a když uvážíme, že se jedná o třistařicetistránkovou knihu, řekla bych, že jich bylo užito poměrně dost. I toto dokazuje, že frazémy jsou součástí jazyka a jejich užívání je pro rodilého mluvčího naprostou samozřejmostí.

Celkem jsem v knize našla 598 frazémů a mým cílem bylo rozdělit je do skupin podle způsobu překladu, tedy zda překladatel užil také frazému nebo jestli frazém přeložil jako běžnou lexikální jednotku. V porovnání s českým překladem jsem našla ještě takové lexikální jednotky, které měly frazeologickou povahu pouze v překladu od Vladimíra Medka, nikoli v originálním díle od J. K. Rowling.

Tabulka 1

Způsob překladu	Počet frazémů	V %
Frazém přeložený frazémem	369	61,7
Lexikální jednotka přeložená frazémem	217	36,29
Frazém přeložený lexikální jednotkou	12	2,01
Celkem	598	100

Graf 1

Jak z Tabulky 1 a pro větší názornost i z Grafu 1 vyplývá, největší část, celkem 369 (tedy 61,7 % ze všech), tvoří frazémy, které použil autor originálu a rovněž překladatel díla. Naopak velmi malou část, celkem 12 (tedy 2,01 %), zastupují ty frazémy, pro něž překladatel zvolil běžnou lexikální jednotku, nebo je nepřeložil vůbec. Překvapivým zjištěním bylo, že u 217 případů, což čítá 36,29 % ze všech nalezených spojení, překladatel pro běžnou lexikální jednotku užil ekvivalentu v podobě českého frazému. Tuto skutečnost lze do jisté míry odůvodnit odlišností obou jazyků. Můžeme ovšem polemizovat i s faktem, že Vladimír Medek chtěl pro českého čtenáře uvést výstižnější a zajímavější jazykové prostředky než doslovný překlad. Mnohdy tak dosáhl větší expresivity, jež je zejména pro mladé čtenáře, kterým je tato kniha určena, působivější a atraktivnější.

5.2. Úplná a částečná ekvivalentnost

V tomto bodě jsem shromáždila frazeologické jednotky, které použil autor i překladatel. Jak je vidět z Grafu 1, tvoří tato skupina největší podíl ze všech frazémů. Všechny frazémy přeložené frazémem jsem rozdělila nejen podle dělení Slovníku české frazeologie a idiomatiky (1983, 1988, 1994), tedy na přirovnání, jmenný, slovesný, předložkový, příslovečný a citoslovečný frazém, ale zajímala jsem se také o to, zda český frazém lze považovat za úplný či částečný ekvivalent. Ve všech případech se jednalo o sémantickou shodu, tj. český i anglický frazém vyjadřoval stejný význam. Rozdíl se mohl projevit ve formě, uspořádání slov ve frazému, obměna klíčového slova a podobně.

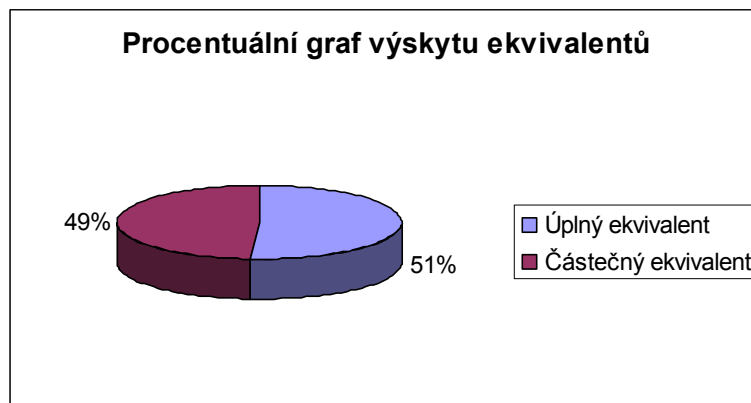
Z Grafu 2 jednoznačně vyplývá, že úplný ekvivalent byl užit v 51 % všech frazémů, které byly do češtiny přeloženy také frazémem, a částečný ekvivalent v 49 % případů. Částečných ekvivalentů se vyskytuje poměrně dost, neboť to vyplývá z odlišností obou jazyků, a tudíž to není nijak neobvyklý jev.

Z Tabulky 2 zase snadno vyčteme, že zastoupení slovesného frazému je nejvyšší, téměř 55 %. V podstatě se toto zjištění shoduje i s tou okolností, že i v češtině je počet slovesných frazémů nejvyšší, což vyplývá i z té skutečnosti, že Slovník české frazeologie a idiomatiky o slovesných frazémech pojednává ve dvou svazcích.

Tabulka 2

Druh frazému	Počet	V %	Úplný ekvivalent	V %	Částečný ekvivalent	V %
Přirovnání	85	23,04	59	69,41	26	30,59
Jmenný	54	14,63	37	68,52	17	31,48
Slovesný	202	54,74	85	42,08	117	57,92
Předložkový	6	1,63	3	50	3	50
Přísluvečný	11	2,98	5	45,45	6	54,54
Citoslovečný	11	2,98			11	100
Celkem	369	100	189		180	

Graf 2

5.3 Jednoslovná a víceslovná ekvivalentnost

Tato část je rozbohem oddílu zaměřený na lexikální jednotky přeložené frazémem. Jak jsem již výše zmínila, frazémy jsem v této sekci členila podle českých frazémů, nikoli anglických. Proto i Tabulka 3 vypovídá z části o výskytu českých frazémů, které jsou překladem běžných lexikálních jednotek. Jak jsem se již výše

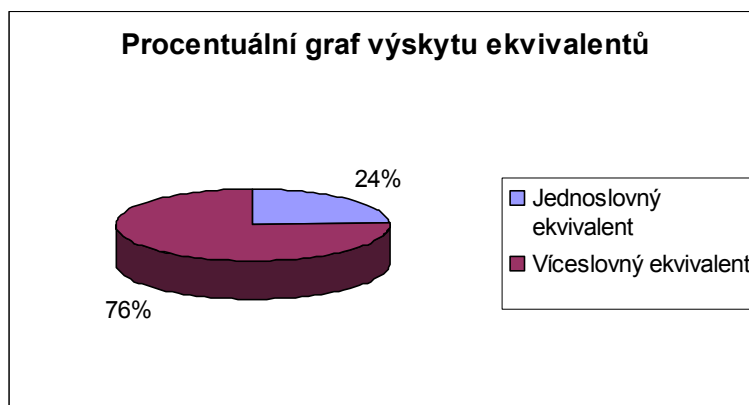
zmínila, i v tomto případě lze potvrdit, že slovesný frazém je nejpočetněji zastoupený (70,5 %, viz Tabulka 3)

Zajímavé bylo ovšem sledovat, jaká je forma anglického popisu skutečnosti, kterou v češtině překladatel vyjádřil frazémem. Překvapující bylo zjištění, že u téměř čtvrtiny případů (24 %, viz Graf 3) se jednalo o jednoslovné vyjádření frazému, tedy že jedno anglické slovo bylo do češtiny přeloženo frazeologickou jednotkou. Z pohledu čtenáře bylo někdy zajímavější a poutavější čist český překlad, kde se frazémy vyskytovali častěji. I když by překladatel měl zachovávat stejnou expresivitu původního díla, myslím si, že nadužívání frazémů v tomto případě vůbec nebylo na škodu.

Tabulka 3

Druh frazému	Počet	V %	Jednoslovný ekvivalent		Víceslovný ekvivalent	
				V %		V %
Přirovnání	18	8,3	3	16,7	15	83,3
Jmenný	26	11,99	9	34,6	17	65,4
Slovesný	153	70,5	33	21,6	120	78,4
Přísluvečný	16	7,37	6	37,5	10	62,5
Citoslovečný	4	1,84	2	50	2	50
Celkem	217	100	53		164	

Graf 3

6 ZÁVĚR

Frazeologie je specifická oblast jazyka, která obohacuje vyjadřování mluvčího. Obsahuje jazykové jednotky, které mohou být obtížné a zrádné na pochopení. Mají totiž přenesený význam a při dokonalé neznalosti konkrétního frazému může docházet k nedorozumění a narušení celé komunikace. Přesto v sobě frazeologie ukrývá nejen bohatství jazyka, ale i životní moudrost a zkušenosti ukryté v příslovích, rčeních, pranostikách a podobně.

Tato diplomová práce se zabývá teoretickým vymezením pojmu frazém, seznamuje s různými pojetími této jazykové problematiky odlišných lingvistů, současným rozvojem frazeologie. Cílem ovšem bylo konfrontovat anglické frazémy s jejich českými ekvivalenty. Aby mohlo ke srovnání dojít, je zde nastíněn výklad anglického frazému. Mohlo by se zdát, že pod pojmem frazém se chápe to samé, jak v angličtině, tak v češtině. Ale každý jazyk má svá specifika, a proto se různé frazémy odlišují. K porovnání frazémů mi sloužil anglický originál knihy Harry Potter a Kámen Mudrců od autorky Joanne Kathleen Rowlingové. Celkem jsem z knihy vybrala necelých šest set frazémů, které jsem následně konfrontovala s jejich českými ekvivalenty v překladu od Vladimíra Medka.

Nejpočetnější skupinu tvořili takové frazémy, které užila autorka originálu i překladatel. U těchto frazémů bylo zajímavé, že překladatel u 51 % případů zvolil úplný ekvivalent, tj. shoda po stránce formální i sémantické. U zbytku byl zachován stejný význam, ale frazémy se lišily ve své formě, často tyto odlišnosti byly důsledkem různé povahy jazyků.

Druhou největší skupinou byly lexikální jednotky, které překladatel nahradil českým frazémem, ačkoli v původním textu byla uvedena spojení nefrazeologické povahy. V tomto případě bylo překvapující, že téměř jedna čtvrtina do češtiny přeložených frazémů byla v originále pouze jednoslovnou lexikální jednotkou. Musím říct, že jednoslovné výrazy v knize v některých případech působily příliš stroze a český překlad s užitím vhodného frazému dodal textu expresivitu, která čtení činila poutavější a výstižnější, mnohdy do díla vnášela humor.

Zanedbatelnou část, pouhá 2 %, tvořili frazémy, které překladatel zaměnil za běžnou lexikální jednotku, nebo spojení nepřeložil vůbec, neboť jeho obsah vyplýval z celkového překladu.

Konfrontace originálního díla a jeho překladu mě dovedla k závěru, že nejdůležitějším principem překladu je zachování stejného funkčního rázu knihy. Nezáleží tedy na užití stejných nebo různých lexikálních jednotek, ale důležité je, aby zachovaly stejnou funkci. Z příkladů je jasné, že dva různé jazyky mohou označovat tutéž skutečnost či situaci různými jazykovými prostředky podle specifik daného jazyka.

Osobně bych řekla, že za úspěchem čtivosti této knihy není pouze napínavý děj, filmové zpracování, ale zejména jazyk, kterým je dílo psáno. V textu se objevuje spousta frazémů, zejména přirovnání, která dílo oživují a velmi příjemným humorem přispívají k oblíbenosti obzvláště mezi mládeží, u které by měl být v četbě kladen největší důraz na obohacování slovní zásoby, a užívání jakýchkoli frazémů k tomuto obohacování rozhodně patří.

7 PRAMENY A POUŽITÁ LITERATURA

- Bečka, J. V.: *Slovník synonym a frazeologismů*, Novinář, Praha, 1982
- Bittnerová, D. – Schindler, F.: *Česká přísloví – Soudobý stav konce 20. století*, Karolinum, Praha, 2003
- Carter, R.: *Vocabulary: Applied Linguistic Perspectives*, London, 1996
- Čechová, M. a kol.: *Čeština – řeč a jazyk*, ISV, Praha 1996, 2. vyd. Praha, 2000
- Čechová, M.: *Dynamika frazeologie*, Naše řeč 69, 1986
- Čechová, M.: *Frazeologie a mládež*, Český jazyk a literatura 36, 1985 – 86
- Čechová, M.: *Frazeologie ve škole*, Český jazyk a literatura 36, 1985 – 86
- Čechová, M.: *Kulturní frazeologie v současné komunikaci*, Naše řeč 76, 1993
- Čechová, M. – Karhanová, K.: *K recepci kulturních frazémů v současné komunikaci*, Naše řeč 78, 1995
- Dictionary of English Idioms*, Longman Group, London, 1979
- Dictionary of English Idioms*, Oxford University Press, Oxford, 1993
- Dictionary of English Idioms*, Penguin Group, London, 1986
- Filipec, J., Čermák, F.: *Česká lexikologie*, Akademia, Praha, 1985
- Grepl, M. a kol.: *Příruční mluvnice češtiny*, Nakladatelství Lidové noviny, Praha, 1995
- Hauser, P.: *Nauka o slovní zásobě*, Státní pedagogické nakladatelství, Praha, 1980
- Hrách, T.: *Sbírka anglických idiomů a slangu*, Argo, Praha, 1998
- Hrbáček, J.: *Co jsou pořekadla*, Český jazyk a literatura 18, 1967 – 68
- Knappová, M.: *O vzniku přísloví z frazeologických spojení*, Slovo a slovesnost 35, 1974
- Knittlová, D.: *Kapitoly z lexikologie angličtiny*, Rektorát Univerzity Palackého v Olomouci, Olomouc, 1988
- Kol. autorů: *Slovník české frazeologie a idiomatiky – Přirovnání*, Academia, Praha, 1983
- Kol. autorů: *Slovník české frazeologie a idiomatiky – Výrazy neslovesné*, Academia, Praha, 1988
- Kol. autorů: *Slovník české frazeologie a idiomatiky – Výrazy slovesné A – P*, Academia, Praha, 1994
- Kol. autorů: *Slovník české frazeologie a idiomatiky – Výrazy slovesné R – Ž*, Academia, Praha, 1994
- Kovářová, S.: *Proč se říká? 1., 2.*, Alda, Olomouc, 1994, 1996
- Kufnerová, Z. a kol.: *Překládání a čeština*, Nakladatelství H & H, Jinočany, 2003

- Levý, J.: *Umění překlada*, Ivo Železný, Praha, 1998
- Macmillan English Dictionary for Advanced Learners*, Macmillan Publishers, Oxford, 2002
- Oxford Advanced Learner's Dictionary of Current English*, Oxford University Press, Oxford, 2000
- Macháčková, I. – Chýlová, H.: *Jak znají budoucí učitelé frazeologismy*, Český jazyk a literatura 46, 1995 – 96
- Petráčková, V.: *Nad Slovníkem české frazeologie a idiomatiky*, Naše řeč 68, 1985
- Pokorný, J.: *Zakopaný pes*, Albatros, Praha, 1976
- Pokorný, L.: *Úvod do české lexikologie*, Pedagogická fakulta ČB, 1991
- Rosypalová, V.: *Napadlo by vás to anglicky?*, Listopad, Praha, 1990
- Rowling, J. K.: *Harry Potter and the Philosopher's Stone*, Bloomsbury Publishing, London, 1997
- Rowlingová, J. K.: *Harry Potter a Kámen mudrců*, Albatros, Praha, 2002
- Spalová, O. a kol.: *Co to je, když se řekne...*, Svoboda, Praha, 1968
- Šmilauer, V.: *Nauka o českém jazyku*, Státní pedagogické nakladatelství, Praha, 1972
- The Penguin Dictionary of Proverbs*, Penguin Group, London, 1983
- Zaorálek, J.: *Lidová rčení*, Nakladatelství Fr. Borový, Praha, 1947

Internetové zdroje:

http://cs.wikipedia.org/wiki/Joanne_Rowlingov%C3%A1

http://cs.wikipedia.org/wiki/Harry_Potter

<http://ld.johannesville.net/rowlingova>